

Oda Andrea Simonsen

Alle har en tante i Amerika

Sysseting og integrering av norske
innvandrerkvinner i Seattle, 1900-1930

Masteroppgave i Historie

Veileder: Ingar Kaldal

Mai 2021

Oda Andrea Simonsen

Alle har en tante i Amerika

Sysselsetting og integrering av norske
innvandrerkvinner i Seattle, 1900-1930

Masteroppgave i Historie
Veileder: Ingar Kaldal
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for moderne samfunnshistorie

Sammendrag

Mellom 1865 og 1930 var det omtrent 780 000 nordmenn som emigrerte fra Norge, hvor de aller fleste dro til Amerika. Større litterære verk har i stor grad vært sentrert rundt den mannlige emigranten, mens kvinnene til dels har havnet i skyggene av dem. Denne masteroppgaven er derfor tematisert rundt de norske, kvinnelige innvandrerne som bosatte seg i Seattle, og områdene rundt. Oppgaven er avgrenset til perioden mellom 1900 og 1930. Problemstillingen består av flere deler, som blant annet hvem de var, hvilket arbeid de fikk seg og i hvilken grad de beholdt norske skikker og tradisjoner etter utvandring.

For å svare på dette tok jeg i bruk intervju som ble spilt inn på 1970- og '80-tallet, folketellinger og annen sekundærlitteratur. På grunn av koronasituasjonen ble oppgaven noe amputert, spesielt da arkivene i USA stengte og jeg ikke fikk tilgang til kilder som jeg ellers kunne fått tilsendt via epost. Likevel har jeg klart å vise hvorfor kvinnes rolle som innvandrer, husmor og arbeider er viktig å få frem i lyset. Deres innsats har til dels gått ubemerket hen, på grunn av sosiale konvensjoner og idealer som overskygget deres aktiviteter. Denne oppgaven understreker at dette er et forskningsfelt som trenger en oppdatering.

Abstract

Between 1865 and 1930, about 780,000 Norwegians emigrated from Norway, where the vast majority went to America. Literary works have largely been centered around the male emigrant, while the women ended up in their shadows. This master thesis is therefore themed around the Norwegian, female immigrants who settled in Seattle, and the surrounding areas. The thesis is limited to the period between 1900 and 1930. The main topic of the thesis consists of several parts, such as who they were, what work they had and to what extent they retained Norwegian customs and traditions after emigration.

To answer this, I used interviews recorded in the 1970s and '80s, censuses and other secondary literature. Due to the corona situation, the thesis was difficult to write, especially when the archives in the US closed and I did not have access to sources that I could otherwise have been sent via email. Nevertheless, I have managed to show why the role of women as immigrants, housewives and workers is important to bring to light. Their efforts have partially gone unnoticed, due to social conventions and ideals that overshadowed their activities. This thesis emphasizes that this is a research field that needs an update.

Forord

For det første vil jeg si at det ikke anbefales å skrive en masteroppgave mens det foregår en pandemi. Denne oppgaven har i stor grad blitt påvirket av stengte arkiv, lukkede lesesaler, innelåste bøker og manglende informasjon. I tillegg var jeg på arkivtur i Seattle i mars 2020, hvor jeg plutselig måtte pakke alt sammen på en halvtime for å komme meg hjem igjen. Siden arkivene i USA var stengt (og noen fremdeles er det), har jeg ikke fått brukt, eller tilsendt, kilder jeg ellers kunne hatt lett tilgjengelig. Mailene mine har blitt besvart av arkivansatte med hjemmekontor som dessverre ikke har kunne hjelpe meg, eller automatiske svar om at arkivene er lukket og utilgjengelig på ubestemt tid.

For det andre må det understrekes at hadde det ikke vært for veileder Ingar Kaldal, ville ikke denne oppgaven sett ut som noe annet enn en semesteroppgave. Hans iver og engasjement for oss studenter er uten like. Tusen takk for raske svar, uvurderlige tilbakemeldinger og oppmuntring.

Takk til National Nordic Museum i Seattle, for deres bidrag til kildematerialet, til tross for koronasituasjonen.

Takk til jentene på mastersalen – sammen har vi fått nye smilerynker, og muligens noen grå hår. Jeg vil også rette en spesiell takk til Ingvild, mitt vandrende leksikon, og Henrik som har lest, satt opp og rettet oppgaven.

Det skal også sies at oppgaven aldri hadde eksistert, hadde det ikke vært for mamma. Det tok flere år før jeg tok til vett å endelig søkte historiestudier, slik hun alltid har bedt meg om å gjøre. Uten henne hadde jeg fortsatt jobbet på kjøpesenteret hjemme i Tromsø.

Dragvoll, mai 2021

Oda Andrea Simonsen

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	v
Abstract	vi
Forord	vii
1. Innledning.....	1
Tema og problemstilling.....	1
Introduksjon	1
Avgrensning	2
Tidligere forskning og anvendt litteratur.....	3
Kilder	6
Metode	7
Oppgavens struktur	8
2. Bakgrunnskapittel.....	9
Årsaker til utvandring	9
Historisk om Seattle	10
Historisk om Ballard	12
Daughters of Norway	13
Kjernefamilien	14
3. Hvem var kvinnene som utvandret fra Norge?.....	16
Intervjuene	16
Arbeidsutvandring	16
Hvorfor utvandret de til Seattle og områdene rundt?.....	17
Hvilket arbeid kunne de norske kvinnene få seg?	18
Kvinnene i intervjuene.....	20
Hvorfor gikk de bort fra å være hushjelp?	21
Hvordan var kvinnenes sosiale liv i et nytt og ukjent land?.....	22
Språk og venner.....	23
Oppsummering og konkluderende bemerkninger.....	24
4. Skjult arbeidsstyrke.....	25
Folketellinger	25
Husmorarbeid som <i>arbeid</i>	26
Folketellinger forteller ikke alt.....	27
Oversikt over inntektsgivende arbeid.....	27
Tabellarisk oversikt over andre yrker.....	28
Annet arbeid, lønnet og ulønnet.....	29

Lønnet arbeid	30
Utdanningsbaserte yrker	32
Ulønnet arbeid.....	32
Hvorfor var husmorrollen så dominerende i folketellingene, og hva forteller det oss om samfunnet?.....	33
Oppsummering og konkluderende bemerkninger.....	34
5. Tradisjoner og amerikanisering.....	36
Norske tradisjoner.....	36
«Domestication and Americanization: Scandinavian women in Seattle, 1888 to 1900»	36
Kvinnenes valg av ektemenn.....	38
Ekteskap hos etterkommerne av de norske kvinnene.....	39
Kjønnsroller.....	39
Deltakelse i organisasjoner.....	42
Tradisjoner	43
Norsk mat.....	44
Retur til Norge	45
Oppsummering og konkluderende bemerkninger.....	46
6. Konklusjon	47
Mitt bidrag, og videre forskning.....	48
Kilder	50
Arkivkilder.....	50
Intervju, <i>PLU</i> . Datoene er tidspunkt for opptak:	50
Folketellinger	51
Avisartikler	51
Litteratur	51
Verktøy:.....	54
Tabell 1 Norske kvinners arbeid, 1900:.....	19
Tabell 2 Kvinnenes inntektsgivende arbeid, før giftemål:	21
Tabell 3 Kvinnenes inntektsgivende arbeid, mellom 1920 og 1940.....	29
Tabell 4 Oversikt over norske utvandrere, bygd og by	41

1. Innledning

Tema og problemstilling

De fleste av oss har hørt uttrykket «alle har en onkel i Amerika», men hva så med «tante»? Mellom 1865 og 1930 var det omtrent 780 000 nordmenn som emigrerte fra Norge, hvor de aller fleste dro til Amerika.¹ Statistisk sentralbyrå viser at frem til 1915, var 58.9 prosent av utvandrerne menn.² Masteroppgavens mål vil så være å hente de norske *kvinnene* som dro til Amerika, frem i lyset. Prosjektet blir avgrenset til et spesifikt område og tid, for å kunne gjennomføre en best mulig analyse av livene deres. Jeg har valgt å avgrense oppgaven til de kvinnene som emigrerte til Seattle og områdene rundt, mellom 1900 og 1930.

Problemstillingen er sammensatt og kompleks, hvor ulike sider ved immigrantlivene blir drøftet. En del av problemstillingen handler om hvem de norske kvinnene var, men det er bare ett av flere spørsmål jeg skal belyse. Andre spørsmål er, for eksempel: hvorfor utvandret de til nettopp dette området? Hvilket arbeid fikk de seg? Hva gjorde de etter de ble gift? Og i hvilken grad beholdt de norske skikker og tradisjoner etter utvandring?

Opgaven skal besvare disse spørsmålene ved å drøfte hvilke faktorer som førte til deres utvandring, hvordan livene deres var når de kom til Amerika og hvordan de forholdt seg til sin norske arv. Deres rolle som husmødre skal også diskuteres, da større litterære verk om utvandrerne ser ut til å ha tatt deres arbeid for gitt. For å få kvinnene «frem i lyset» skal det vises til at deres nye liv i nytt land bestod av langt mer enn å «bare» være noens slektning eller hustru.

Introduksjon

«Those Norwegians are as good a class of immigrants as our Territory can possibly be peopled with, as they are noted the world over for their industry, economy, honest dealing and steady habits.»³

Dette skrev Thomas W. Prosch i april 1876 for *the Weekly Pacific Tribune*. Nordmennene som emigrerte til Washington, ble ansett som verdifulle tilskudd til samfunnet. De var anerkjent som hardtarbeidende og med god arbeidsmoral; de hadde kunnskap og erfaring innen gårdsbruk, trelast, sjøfart og fiske.⁴ De overnevnte yrkene var mannsdominerte, og mesteparten av de som tok seg ut på den lange ferden fra Norge, til de Forente Stater, var nettopp *menn*.

I begynnelsen av utvandringsperioden var det hele familier som emigrerte sammen. På slutten av 1800-tallet derimot, var det flest *enslige* som dro, og til en økende grad ble kjønnsforskjellen utlignet.⁵ Nils Olav Østrem, professor på universitetet i Stavanger, hevder at det kan ha vært på grunn av debatten rundt kvinnefrigjøringen, som vokste frem fra midten av århundret frem til 1880-tallet.⁶ Da ønsket kvinnene i økende grad å

¹ Statistisk sentralbyrå, «Historisk statistikk 1994- Befolkning». Lastet ned 28. april 2021, URL: <https://www.ssb.no/a/histstat/tabeller/kap03.html>

² Departementet for Sociale saker. «Utvandringsstatistikk (Statistique de l'emigration.)» Kristiania, 1921: 39 Lastet ned 27.april 2021. URL: https://www.ssb.no/a/histstat/nos/nos_vii_025.pdf

³ Leander, Kristine. *Images of America: Norwegian Seattle*. Chicago: Arcadia Publishing, 2008: 9

⁴ Olson, James S. og Heather Olson Beal. *The ethnic dimension in American history*. Vest-Sussex: Wiley-Blackwell, 2010: 49

⁵ Nils Olav Østrem, 2015. «Suget frå Amerika». *Norgeshistorie.no*. Lastet ned 20. sept. 2019. URL: <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1546-suget-fra-amerika.html>.

⁶ *ibid*

være med i den offentlige samtalen, og «gjorde krav på alminnelige borgerrettigheter og likebehandling med menn.»⁷ Etter dette var det større rom for enslige kvinner å reise uten å måtte være «kone», «datter» eller «søster» av en mann.⁸

Litteraturen om de norske utvandrerne som dro til Amerika, er svært sentrert rundt mannen. Når det kommer til historieforskningen har flere forfattere satt søkelys på årsaker til utvandring, bosettinger, korrespondanse, og mannen som hovedaktør på grunn av hans rolle som arbeidskar eller familieoverhode. Kvinnene blir omtalt som ektefeller, mødre, døtre, søstre og en del av husholdningen – men sjeldent som et eget individ.

Avgrensning

Utvandringen fra Norge til Amerika hadde allerede startet i 1825, men tok ikke av før i 1840-årene. Den første bølgen med masseutvandring skjød virkelig fart fra midten av 1860-tallet, og varte frem til 1873. Neste bølge var fra 1880 til 1893, og den tredje i det første tiåret av 1900-tallet.⁹

De nyankomne flokket seg ofte sammen i egne områder fordi de var fra samme land, men også fordi de var i samme situasjon: tilflyttere i et ukjent terreng. Dette gjaldt ikke bare nordmenn; også dansker, svensker og finner holdt tett om sine egne, og giftet seg som oftest med noen av samme nasjonalitet.¹⁰ Likevel argumenteres det for at de små, selvforsynte landsbygdene som spesielt nordmennene hadde kommet fra, skapte en sterkere fellesskapsfølelse hos dem enn hos svenskene og danskene.¹¹ Altså var det ikke nødvendigvis *bare* nasjonalitet som gjorde at de holdt sammen, men også det tette samholdet man tok med seg fra bygdene.

De aller fleste av de norske utvandrerne slo seg ned i det vi kjenner som «Midtvesten», som består av statene Illinois, Indiana, Kansas, Michigan, Missouri, Nebraska, Ohio, Minnesota, Iowa, Wisconsin Nord- og Sør-Dakota. Faktisk bodde mer enn 90% av den norske befolkningen i Amerika i Iowa, Minnesota, Wisconsin og Illinois i 1850-årene.¹² Tidligere hadde det vært mye søkelys på Midtvesten nettopp på grunn av den enorme mengden nordmenn som immigrerte dit, men etter hvert som jernbanen åpnet veien mot vest, ble også det et ettertraktet område.

To av de områdene hvor det etter hvert ble stor konsentrasjon av nordmenn, var Seattle og Ballard i Washington. Dette er også en av grunnene til at oppgaven har en geografisk avgrensning til the Pacific Northwest; svært mye er skrevet om nordmenn i Midtvesten, og mindre om vestkysten. En annen grunn til at oppgaven konsentrerer seg om dette området, er at det finnes lite litteratur om sysselsetting av de norske kvinnene i den regionen. De verkene som er skrevet, viser til store bosettinger med nordmenn, hvor hovedfokuset er på *mennenes* arbeid og bragder.

Grunnen til at oppgaven er tidsavgrenset fra 1900 til 1930, er kildematerialet. På grunn av koronasituasjonen har arkivmaterialet vært begrenset, og digitaliserte kilder har vært

⁷ Gro Hagemann, «Kvinneemansipasjon». *Norgeshistorie.no*. Lastet ned 26. apr. 2021. URL: <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1502-kvinneemansipasjon.html>.

⁸ Østrem, 2015

⁹ Lovoll, Odd Sverre. *Det løfterike landet*. Oslo: Universitetsforlaget, 1983: 13

¹⁰ Olson, 2010: 51

¹¹ Ibid

¹² Semmingsen, Ingrid. *Veien mot vest del II: utvandringen fra Norge til Amerika 1865 – 1915*. Oslo: Aschehoug, 1950: 241

avgjørende for oppgaven. Det som egentlig skulle være en undersøkelse av kvinnene som utvandret under oppbyggingen av byene Seattle og Ballard fra 1880-tallet, ble endret for å tilpasse seg det digitaliserte kildematerialet. Pacific Lutheran University og National Nordic Museum har begge «Oral History Project», som omfatter intervju av generasjonen som utvandret mellom 1900 og 1930. Disse danner hovedkildene for oppgaven.

Tidligere forskning og anvendt litteratur

Da det ikke finnes litteratur som konsentrerer seg nøyaktig om oppgavens problemstilling, er vi nødt til å se på deler av verk, og sette det sammen til en helhet. Blant det som er relevant for bakgrunnshistorien til oppgaven, er bøker som generelt beskriver masseutvandringene i norsk historie. Disse gir deskriptive analyser av hendelsesforløpet, hvem som utvandret, bygder og byer, samt hvor emigrantene valgte å bosette seg.

Av historikere som har skrevet et vitenskapelig verk om utvandringen, står professor Ingrid Semmingsen fremst i rekken. Boken «Veien mot vest» er delt i to og hovedfokuset vårt vil være på den siste, som omhandler utvandringen fra Norge til Amerika i tidsrommet 1865 til 1915. Boken gir et tydelig bilde på hendelsesforløpet i denne perioden, kartlegger bakgrunnen for utvandringen og dens påvirkning på det norske samfunn.¹³ Dette er svært interessant i forhold til bakgrunnskapittelet, men kvinnen som individuell utvandrer er her også nærmest usynlig. Kapittelet «Norsk bosetning i Sambandsstatene fra 1865 til 1900» beskriver hvor, og hvorfor, nordmennene bosatte seg i de områdene de gjorde.¹⁴ Her skrives det om staten Washingtons trekk-faktorer. Med «trekk-faktor» menes det her at det var et element som *tiltrakk* seg immigranter. Det motsatte vil være «dytt-faktor», som var et element, eller årsak, som skjov folk *vekk* fra hjemstedene sine. Dette er det samme som push- og pullfaktorer, som blir spesielt brukt ved beskrivelser av årsaker til utvandring. Semmingsen skriver:

«Igjen viste det seg at de norske utvandrerne holdt seg på nordfløyen under vandrigen mot vest. Det var i 1880-årene at bosetningen av Washington skjøt fart for alvor. I 1883 var Northern Pacific jernbanen nådd fram til både Puget Sound i Washington og til Portland i Oregon. Dermed var også den nordlige delen av Stillehavskysten kommet i rask og pålitelig forbindelse med Østen, og signalet var gitt til alle vandrelystne om at et nytt område var åpnet.»¹⁵

Som tidligere nevnt, er det dette området som er av interesse for oppgaven. Boken argumenterer for hvorfor nettopp staten Washington var tiltalende for innvandrerne, og da spesielt for nordmenn. Jernbanen hadde koblet sammen landsdelen med «Østen»¹⁶, kystdistriktet kunne minne om hjemlandet og det var skoger som måtte ryddes – som igjen førte til arbeid. Næringer som listes opp er blant annet skogbruk, fiske og sjøfart. Som nevnt i innledningen er dette mannsdominert arbeid, og det skrives lite om hva kvinnene gjør. Semmingsen skriver for eksempel om en Zakarias Martin Toftezon fra Levanger, hvis mor og søster også utvandrer fra Norge, men det nevnes ikke hva de

¹³ Semmingsen 1950: 10

¹⁴ Ibid: 240

¹⁵ Ibid: 273

¹⁶ Her: østlige Amerika

gjorde når de kom fram.¹⁷ Av andre yrker som beskrives er det bondesønner, farmere, fiskere, veibyggere og prester. Konene og øvrig familie blir ikke engang nevnt.

Semmingsen nevner dog den norske og svenske konsulen i San Fransisco, som i 1873 skrev i sin årsberetning om hvem som burde ta ferden til Amerika. Familieforsørgere og ufaglærte burde ikke komme, skrev han. Ei heller unge menn med gode språkferdigheter eller bra handelsutdannelse, for de var det for mange av. Håndverkere kunne derimot gjøre det godt, og enda bedre gjorde «tjenestepiker av skandinavisk opprinnelse» det.¹⁸ Her finner vi en liten setning om kvinners arbeid i staten, hvilken lønn de kunne få, men også et lite hint om hvilket omdømme de hadde: «De var stadig etterspurt, og en flink pike kunne fort få 30 dollar om måneden i lønn».¹⁹

Boken «West of the Great divide» av Kenneth O. Bjork med flere, baserte seg på de nedskrevne beretningene til «the simple folk who made history at the dirt and water levels».²⁰ Boken er geografisk begrenset til vesten og har *også* en god redegjørelse for hvorfor nordmennene valgte å bosette seg i Washington. Infrastruktur, det sosiale liv og arbeidsforhold har også fått mye plass.

I boken nevnes de samme mannsdominerte yrkene som Semmingsen skrev om, men også hvordan samiske menn lærte eskimoer om reindrift.²¹ Det er skrevet over 80 sider om de norske mennene og deres bidrag til arbeidslivet. På de 80 sidene er ikke ett eneste avsnitt skrevet om typiske kvinneyrker eller hva de norske innvandrerkvinnene var sysselsatt med. Det er dog to setninger som nevner kvinner, og det er «Mrs. Lina Kay anounced that she was an «examined Norwegian Midwife»»²² og «The next month Mrs. Louise Hellestad organized a People's Club for Scandinavian Women»²³. Som del av bakgrunnen om hvordan flyttemønsteret til nordmenn på vestkysten var, er dette en god kilde. Når det kommer til problemstillingen derimot, understreker den bare poenget med at få har skrevet om sysselsettingen av kvinnene.

Historikeren Odd S. Lovoll har også skrevet litteratur som omhandler norsk utvandring, og nordmennenes samfunn i Amerika – i generelle trekk. Boken «Det løfterike landet» handler om den norskamerikanske historien, fra starten av utvandringen i 1825, helt frem til 1990-årene. Denne er relevant for oppgaven, da han går inn på arbeidssituasjonen til nordmenn i Seattles, og foreningene de tok del i.²⁴ Når han skriver hvilke yrker immigrantene fikk seg i området, handler det for det meste om mannsarbeid.²⁵ Når det kommer til det andre kjønn, skriver han:

«Kvinner var de mest ressursvake. I 1890 var hele 80 prosent av norske immigrantkvinner i arbeidslivet oppført under folketellingens rubrikk «i huslige og personlig tjeneste». Ellers var de å finne som sypiker, skreddere og vaskekoner. En mindre prosent arbeidet som fagfolk i handelsvirksomhet. Mulighetene var ikke mange.

¹⁷ Semmingsen, 1950: 275

¹⁸ Semmingsen: 272

¹⁹ Ibid

²⁰ Bjork, Kenneth O. *West of the Great divide: Norwegian Migration to the Pacific Coast, 1847-1893*. Minnesota: the Lund Press, 1958: vii

²¹ Ibid: 431- 480, og 543-622.

²² Ibid: 599

²³ Ibid: 604

²⁴ Lovoll, 1983

²⁵ Lovoll, 1983. «Tømmerdrift, sagbruk og bygningsarbeid», s. 154 og «nordmennenes innsats i fiskenæringen», s. 160

Lønnet arbeid i husholdningen var også den viktigste arbeidsplassen for kvinner i annen generasjon.»²⁶

Lovoll skriver først at kvinnene var ressursvake, for så å skrive om prostitusjon. Her anser han det nok som en årsakssammenheng mellom dårlige arbeidsforhold, dårlig lønn, og rekruttering til bordellene. Det nevnes ikke om dette var tilfellet i staten Washington også, men han skriver at hushjelpyrket var hardt og dårlig betalt.²⁷ Han kommenterer også kort at ugifte kvinner markerte sin selvstendighet med å reise alene til Amerika, noe vi skal komme tilbake til i kapittel 3.

Janice Reiff Webster skrev i 1978 artikkelen «Domestication and Americanization of Scandinavian women in Seattle, 1888-1900». Denne omhandler nettopp skandinaviske kvinner, deres sysselsetting, rolle som husmor og ivaretagelse av norsk kultur. Hun drøfter hvordan arbeid de norske immigrantene fikk seg, og på hvilke måter de la fra seg den skandinaviske arven idet de giftet seg.²⁸ Siden dette er en av de få artiklene jeg har kommet over som dreier seg nøyaktig om problemstillingen, vil den bli grundig drøftet i kapittelet 4, som handler om kvinnene som skjult arbeidsstyrke.

For å få et mer nyansert bilde av de norske immigrantkvinnenes arbeidssituasjon, har artikkelen «Scandinavian Settlement in Seattle, «Queen city of the Puget Sound»» av Patsy Adams Hegstad, blitt vektlagt.²⁹ Også hun har skrevet en artikkel som er relevant for problemstillingen til oppgaven. Hennes forskning om skandinavisk sysselsetting blir sammenlignet med Reiff Websters, og kildematerialet mitt.

«Med kjønnspektiv på norsk historie: fra vikingtid til 2000-årsskiftet» av Ida Blom og Sølvi Sogner, er også relevant. Denne boken er skrevet med flere forfattere, og det er særlig Gro Hagemanns kapittel «De stummes leir? 1800-1900» som har vært av interesse. Dette blir brukt for å få en bedre forståelse av samfunnet kvinnene levde i. Boken blir brukt på to måter, først som en generell innføring i hvordan forholdene var i samfunnet de *kom fra*. Kvinnene jeg skriver om i oppgaven, var født og oppvokst i Norge – gjennomsnittsalderen deres ved utvandring var 18,4 år. Dermed hadde de allerede dannet seg en identitet når de utvandret, og vi kan anta at de har blitt påvirket av samfunnet hjemme. Det andre er at man kan anta at det var slik i Amerika også, og at det eksisterte et allment, utbredt familie- og kjønnsrollemønster som da kan brukes om begge plassene.

Hagemanns redegjørelse av hvordan husmorens arbeid ble endret på denne tiden, blir diskutert i kapittel 4. Det er spesielt synet på hvordan husmorens arbeid ble ansett i samtiden, som her er av interesse.

«For borgerskapet ble det et ideal at de gifte kvinnene skulle holdes utenfor næringsvirksomheten. Den økonomisk aktive borgersken blir avløst av «the angel of the house», en kvinne som viet sitt liv til den hjemlige sfære. På dette grunnlaget ble det også innenfor kvinnehistorien skapt et bilde av de gifte kvinnene i borgerskapet som et sjikt fritatt fra arbeid. De var ladyer kleddt i silke som kunne vie seg til familieharmoni, selskapelighet, religion og filantropi. Lenge

²⁶ Lovoll, 1983: 165

²⁷ Ibid

²⁸ Reiff Webster, Janice. «Domestication and Americanization of Scandinavian women in Seattle, 1888-1900.» Washington: the Newberry Library, 1978.

²⁹ Adams Hegstad, Patsy. «Scandinavian Settlement in Seattle, «Queen city of the Puget Sound»». *Norwegian-American Studies*, volume 30. Minnesota: The Norwegian-American Historical Association, 1985.

mente man at innflytelsen fra det borgerlige idealet førte til at ønsket om en tilsvarende familieform etter hvert spredte seg til andre sosiale lag». ³⁰

Dette kvinneidealet om en kone som ikke arbeidet, har trolig bidratt til at det er vanskelig å finne kilder som sier noe om hva utvandrerkvinnene gjorde. Slik Hagemann beskriver, ble det også innenfor kvinnehistorien skapt et bilde av en kvinne *fritatt* fra arbeid. Slik er hennes forskning med på å gi en forklaring på *hvorfor* det har vært vanskelig å litteratur på dette feltet.

Masteroppgaven «Nordmenn i Seattle i 1930», skrevet av Andreas Helland, har også blitt brukt i denne oppgaven. Helland har ført nøye statistikk over arbeid og giftemålmønsteret til norske innvandrere bosatt i Ballard i 1930. Oppgaven hans blir brukt til sammenligning av mine egne funn. En annen masteroppgave som har vært av interesse, er «Norskamerikanere i Seattle, 1889 til 1930» av Jon Christian Pettersen. ³¹

Kilder

Pacific Lutheran University ble grunnlagt av norske immigranter i 1890. Det er et privat, luthersk universitet med fag innenfor kunst, humaniora, naturfag, sosiologi, kommunikasjon, økonomi, lærerutdanning, kinesologi og sykepleie. I dag har de over 3100 studenter, og er lokalisert i Tacoma, Washington – sør for Seattle. Gjennom oppgaven forkortes Pacific Lutheran University til PLU (en forkortelse de selv bruker på hjemmesiden sin). ³²

PLU har en arkivsamling som heter «Scandinavian Immigrant Experience Collection». Her har de samlet historisk materiale som omhandler immigranter fra Danmark, Island, Sverige, Finland og Norge, som bosatte seg i the Pacific Northwest. Arkivet omfatter et større prosjekt, som heter «New Land, New Lives Oral History Project». Dette prosjektet inneholder 282 intervju som er tatt opp på lydopptak, av både menn og kvinner som innvandret fra Skandinavia. ³³ Her forteller innvandrerne om deres liv før de flyttet fra Norge, familiebakgrunn og årsak til utvandring, hvordan overfarten var og deres første møte med Amerika, samt hvordan deres arbeid og virke har vært etter de kom frem. De snakker også om mennesker, følelser og hendelser som har påvirket livene deres.

18 av disse opptakene er blitt brukt nøye gjennom analysekapitlene og har vært uvurderlig for oppgaven. Gjennom intervjuene belyser kvinnene deler av problemstillingen, som jeg ikke kunne funnet andre steder på grunn av begrenset tilgang til arkiv. Det er denne databasen jeg refererer til, og «Voices of Ballard», når jeg skriver om intervjuene kvinnene har gjort. Kvinnene har vært bosatt i Seattle, Ballard eller Tacoma.

«Voices of Ballard and Beyond: Stories of Immigrants and Their Descendants in the Pacific Northwest» er en annen kilde jeg har brukt. ³⁴ To av intervjuene der danner, i

³⁰ Hagemann, Gro. «Del III: De stummes leir? 1800- 1900». I *Med kjønnsperspektiv på norsk historie, fra vikingtid til 2000-årsskiftet*, redigert av Ida Blom og Sølvi Sogner. Oslo: Cappelen Akademiske forlag, 1999: 159

³¹ Helland, *Nordmenn i Seattle* (Høgskolen i Bergen/Universitetet i Bergen: 2013) og Pettersen, *Norskamerikanere i Seattle, 1889 til 1930* (Universitetet i Oslo, 2011). Begge er masteroppgave i historie.

³² Pacific Lutheran University, *About PLU*. Lastet ned 29. April 2021. URL: <https://www.plu.edu/about/>

³³ Pacific Lutheran University, *Scandinavian Immigrant Experience Collection*. Lastet ned 28. april 2021, URL: <https://archives.plu.edu/index.php/scandinavian-immigrant-experience>

³⁴ Nordic Heritage Museum. *Voices of Ballard and beyond: Stories of Immigrants and Their Descendants on the Pacific Northwest*. Seattle: Nordic Heritage Museum, 2012.

likhet med intervjuene fra PLU, hovedkildene til oppgaven. Som tidligere nevnt er boken skrevet i samarbeid med National Nordic Museum, og er en del av et historieprosjekt som handler om å ivareta det de kaller «the Vanishing Generation». «Nordic American Voices Oral History Program» har tatt opp over 900 intervju, for å dokumentere historien til de nordiske innvandrerne, og deres etterkommere. Av disse er det over 200 som er tatt med i boken, hvorav to av disse var relevant for problemstillingen.

Staten Washington har en svært nyttig nettside, med digitalt arkiv. Her finner man fødsels- vigsel- og dødssertifikat, folketellinger, saksbehandlinger og mer til. Folketellingene har vært en stødig kilde, og bekrefter på den måten at kvinnene har vært bosatt i Seattle og områdene rundt, samtidig som de viser hva de har arbeidet med, hvem de har vært gift med, når barna er født og hva de heter, og så videre. Gjennom dette prosjektet har disse vært flittig brukt, for å finne igjen kvinnene fra intervjuene.

Metode

Gjennom oppgaven har jeg brukt en hermeneutisk tilnærming, for bedre å forstå hvorfor kvinnene handlet slik som de gjorde. Historikeren Knut Kjeldstadli forklarer slik «forstående virksomhet» som at «vi skal trenge inn i hensikten, målet og motivet hos de handlende og tolke de meningene som ligger bak ytringer og tegn, bak institusjoner og ritualer».³⁵ Målet har vært å forklare *motivene* til kvinnene, fra deres eget ståsted. Det vil si at jeg har brukt intervjuene som kilde til, for eksempel, hvorfor de utvandret, hvorfor de byttet jobb eller hvorfor de har ivaretatt visse tradisjoner og skikker. Jeg har fordypet meg i kildematerialet, kartlagt og tolket det. Med kvinnes egne ord har jeg tilegnet meg kunnskap om livene deres. Informasjonen de har kommet med har utfylt skriftlige kilder, der de har kommet til kort. Dermed har kildene gitt et mer nyansert bilde av kvinnes tilværelse. Denne type tilnærminger har dog sine begrensninger.

Kjeldstadli påpeker at den hermeneutiske tilnærmingen ikke tar hensyn til de sosiale strukturene som kan påvirke handlingene, eller betydningen av naturforhold.³⁶ Kvinnes utvandring må også ses i lys av samfunnet de levde i, ikke bare deres indre følelser og motiver for handlingen. Derfor har jeg viet god plass til historien om utvandringen fra Norge, om Seattle og Ballards sosioøkonomiske grunnlag, og andre faktorer som har vært med å påvirke kvinnene. Dette viser hvordan sosiale strukturer og samfunnsendringer kan ha hatt innflytelse på deres motiver, og dermed handling.

Minnene som kvinnene forteller om, er nettopp *minner*; hendelser og forhold som skjedde i fortiden deres. Selv om de husker det «som om det var i går», er ikke hukommelsen ufeilbarlig. Deres holdninger og tankeganger kan ha endret seg, og dermed justert minnene – bevisst eller ubevisst. Som historikeren Ingar Kaldal skriver i «Minner som prosesser – i sosial- og kulturhistorie» er det «vanskelig å snakke om *ren* hukommelse, som noe som *bare* huskes, uten å være påvirket av måten den som husker, har tolket det på.»³⁷ Med andre ord vil det de husker, være malt av egne oppfatninger og tolkninger.

Intervjuene er kvalitative kilder, og bør tolkes deretter. Disse blir supplert med *kvantitative* kilder, som folketellinger og statistikk. Kjeldstadli sier at «å kvantifisere er å

³⁵ Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999: 122

³⁶ Ibid: 124

³⁷ Kaldal, Ingar. *Minner som prosesser – i sosial- og kulturhistorie*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2016: 63

fastsette omfanget eller utbredelsen av et fenomen mer presist».³⁸ På denne måten får vi et enklere uttrykk av større enheter, som for eksempel antall kvinner som utvandret. I stedet for en hel liste med navn, gir Statistisk sentralbyrå oss en statistisk oversikt over antall kvinner, fordelt over årstall eller aldersgrupper. Folketellingene gir oss oversikt over navn, hushold, alder, yrke og opprinnelsessted. De gir oss mulighet til å studere kvinnene på gitte tidspunkt, til å samle data og lage demografiske oversikter. Over tid kan man sammenligne tallene, og finne utviklinger og endringer i de forskjellige befolkningssammensetningene.

Som vi kommer tilbake til i kapittel 4, er det ikke problemfritt å bruke kvantitativ metode heller. Dette er statistiske gjennomsnitt eller grupperinger, som med dybden fra kvantitativ metode gir en utfyllende forskning. Selv om intervjuene hovedsakelig blir brukt som kvalitativ kilde, har jeg selv satt de sammen til tellbare enheter. Dette er for å gi en forenklet oversikt over hvor mange som gjorde hva, uten å bare si «mange». Dermed utfyller disse to metodene hverandre, og gir et mer helhetlig bilde, enn hvis jeg kun hadde brukt den ene.

Oppgavens struktur

Oppgaven er organisert slik:

Kapittel 2: Bakgrunn for oppgaven. Det skal gi grunnleggende innføring i temaer jeg mener det er viktig å kunne, for å forstå aspekter jeg forklarer senere i oppgaven. Her har jeg skrevet kort om utvandringstrekk i norsk historie. Sammen med dette innledningskapitlet, gir kapittel 2 gi bakgrunn for hvorfor folk generelt utvandret. Nordmennenes sysselsetting er en viktig del av dette kapitlet, for å vise til hvordan muligheter de norske kvinnene hadde når de kom dit. Losjenes rolle blir presentert, som en sentral aktør når det kom til nordmennenes sosiale liv. Daughters of Norway har en gjennomgående rolle i de tre analysekapitlene, og viser forskjellige sider av livene til kvinnene. Samtidens syn på husmoren har også blitt beskrevet.

Kapittel 3: «Hvem var kvinnene som utvandret fra Norge?». Dette er det første av til sammen tre analysekapittel. Analysekapitlene er til dels kronologiske og dels tematiske, og dette tar for seg kvinnenes utvandring og første møte med Amerika. Her har jeg skrevet om årsaker til utvandring, hva de har arbeidet med og deres sosiale kontakter. Dette kapitlet skal gi oss et bilde på *hvem kvinnene var*.

Kapittel 4: «Skjult arbeidsstyrke». Dette kapitlet omhandler tiden etter giftemål. Folketellingene viser kvinnene som «husmødre», og lite annet. Jeg har jeg en gjennomgang av hva de norske innvandrerkvinnene gjorde av husarbeid, og annet arbeid.

Kapittel 5: «Tradisjoner og amerikanisering», tar for seg den flerkulturelle integreringen til kvinnene. Altså, til hvilken grad, og hvordan, de norske kvinnene ble innlemmet i det amerikanske samfunnet, *samtidig* som de var norske. Som tidligere nevnt, blir Janice Reiff Websters artikkel nøye gjennomgått i dette kapitlet.

Kapittel 6: «Konklusjon». Oppsummering og konkluderende bemerkninger ved oppgaven. Hovedpunktene ved forskningen trekkes opp mot problemstillingen fra innledningskapitlet. Kapitlet sammenfatter hva jeg har bidratt med til forskningen på kvinnelige utvandrere, og hvordan. Her åpnes det også for videre forskning på feltet, og det gis eksempler på hvordan oppgaven min kan brukes fremover.

³⁸ Kjeldstadli, 1999: 231

2. Bakgrunnskapittel

Dette kapitlet er geografisk avgrenset til Seattle og Ballard og vil hovedsakelig konsentrere seg om områdenes grunnleggende historie. Kunnskap om byenes næringer og skandinaviske befolkning, er viktige faktorer for å bedre forstå de norske kvinnelige immigrantenes etableringsmønster og sysselsetting mellom 1900-1930. Kapitlet skal også ta for seg organisasjoner som «Daughters of Norway», for å gi et innblikk i hvordan kvinnenens sosiale liv kunne være. Formålet med kapitlet er å få en grunnleggende oversikt over årsakene til hvorfor nordmenn valgte å bosette seg der, hva de arbeidet med og hva de gjorde på fritiden. Relevante spørsmål vil her være: hva var det med Ballard og Seattle som trakk norske immigranter? Hvilke næringer arbeidet de innenfor? Og hva var grunnen til at losjene ble opprettet?

Kapitlet skal også redegjøre for husmorens rolle i kjernefamilien. Kvinnens rolle som husmødre, må ses i lys av samtidas kvinnesyn og familiedynamikk. Dette vil også belyse deres økonomiske situasjon.

Årsaker til utvandring skal også forklares i korte trekk, for å få en forståelse av hvem det var som utvandret. Dette gjelder både trekk-faktorer ved Amerika, og dytt-faktorer i Norge.

Årsaker til utvandring

Det var en rekke årsaker som lå til grunn for masseutvandringen fra Norge. Etter den amerikanske borgerkrigens slutt i 1865, satte sørstatene i gang et omfattende arbeid med å bygge seg selv opp igjen, og nordstatene «gikk fram mot den mest rivende høykonjunkturen de noen gang hadde opplevd. Det fantes knapt en industri som ikke var i utvidelse i disse årene.»³⁹ Ikke bare var industrien i vekst, men utvidelse av jernbanenettverket åpnet også for både arbeidsplasser og nye retninger for bosetning. Fra borgerkrigens slutt og frem til 1872, ble det nasjonale jernbanenettet fordoblet i størrelse. I tillegg gav «The Homestead Act» av 1862, 650 mål jord uten noe større form for betaling, annet enn omkostningsgebyr for oppmålingen av tomten.⁴⁰ Dette betyr at flere skandinaver og nordeuropeere kom for å få seg jord, og denne lovgivningen åpnet mulighetene for det. Dampskipene gjorde også overfarten lett, og sikker. «Amerika oppmuntret dem til å komme, bød dem velkommen og gav dem plass og arbeid(..)».⁴¹

1850-årene hadde sett store barnekull og høye fødselsrater i Norge, noe som skulle tilsvare enda større kull rundt 1880-årene når disse igjen skulle etablere familier.⁴² Men, på grunn av utvandringen gikk heller fødselsoverskuddet en smule ned i 1880-årene, og fikk ikke de store hoppene som hadde vært tidligere.⁴³

Samtidig førte urbaniseringen og industrialiseringen til stor tilvekst i byene i Norge. Faktisk steg folkemengden med 31,2 prosent i byene i 1890-årene, og i 1900 hadde Norges byer en befolkning på nærmere 630 000.⁴⁴ Den andre utvandringsbølgen hadde stagnert i 1893, og kom ikke til å ta seg opp igjen før rundt 1900. Tilgangen på arbeidskraft i de norske byene var med andre ord stadig økende. Selv om mulighetene i

³⁹ Semmingsen, 1950: 42

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Ibid: 44

⁴² Ibid: 356

⁴³ Ibid

⁴⁴ Ibid: 358

Norge var mange, viste det seg at det ikke var *nok* for de store barnekullene som etter hvert vokste opp.

I 1899 brøt høykonjunkturen i Norge sammen, og arbeidsledigheten steg samtidig som lønningene i byene sank.⁴⁵ Den yngre generasjonen måtte altså se til andre steder for arbeid, og for mange ble Amerika løsningen. Dette er relevant for oppgaven fordi det viser til en økende befolkning, hvor flere av de unge menneskene utvandret til andre land, istedenfor å etablere seg hjemme i Norge. Det viser også at flere ønsket å bosette seg i byene, slik som kvinnene jeg skriver om senere i oppgaven.

Først og fremst var utvandringen en personlig avgjørelse. Det var opp til hvert enkelte individ, eller familie, å ta steget til Amerika. De økonomiske nedturene i Norge var nok en faktor i seg selv, men generelt sett hadde man her til lands sterk økonomisk vekst og forholdsvis høy levestandard.⁴⁶ Man kan konkludere med at Amerika trakk, både på grunn av arbeidsmuligheter og ledig jord, men også fordi nordmennene rekrutterte egne til å bli med. Mange utvandrede sendte penger eller billetter hjem, både for å få hjelp på gård eller i huset, men også for familiegjenforeningens skyld.⁴⁷ Om dette skriver Semmingsen:

«Det var som om tilværelsen ble helere, mer fullstendig ved at så mange som mulig av slekten ble samlet, og norsk-amerikanerne oppfordret derfor ikke bare foreldre og søsken, men også fjernere slektninger til å komme etter».⁴⁸

Flere av kvinnene som oppgaven handler om, hadde familie eller bekjente i Amerika. Denne kontakten kan ha fungert som et «sikkerhetsnett» til det nye livene deres, noe vi kommer tilbake til senere i oppgaven.

Historisk om Seattle

Seattle ligger på et eid mellom det salte havet i Puget Sound på vestsiden, og ferskvannet i Lake Washington på østsiden. Forbi åsene og vannet ligger de veldige fjellkjedene Olympic Mountains i vest, og Kaskadefjellene i øst. Byen er bygget på land som opprinnelig var levestedet til urfolk av Suquamish- og Duwamish-stammene, og har fått navnet sitt etter indianerhøvdingen Sealth.

De første hvite nybyggerne kom ikke dit før i 1851, og den første hjørnesteinsbedriften som ble opprettet, var et sagbruk. Når planleggingen av den transkontinentale jernbanen ble satt i gang, var siste stoppested ordinært lagt til Tacoma – 65 kilometer sør for Seattle. Bystyret i Seattle tvang gjennom en forhandling med utbyggerne av jernbaneverket, og i 1883 gikk the Northern Pacific Railroad helt nord til Seattle. Med utbyggingen av jernbanenettverket økte byens befolkning, og flere industrier blomstret opp.⁴⁹

Gullfunn i Alaska og Klondike i 1896, var også med på å fremme Seattles vekst. Som utstyr- og utfartshavn vokste byen som følge av å være et knutepunkt mellom Amerika

⁴⁵ Semmingsen, 1950: 360

⁴⁶ Jan Eivind Myhre, «Utvandring fra Norge». *Norgeshistorie.no*. Lastet ned 26. apr. 2021. URL: <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1537-utvandring-fra-norge.html>.

⁴⁷ Semmingsen, 1950: 57

⁴⁸ Ibid: 75

⁴⁹ Fantilla, Anne. «Brief History of Seattle». *Seattle Municipal Archives*. Lastet ned 27. april 2021. URL: <https://www.seattle.gov/cityarchives/seattle-facts/brief-history-of-seattle>

og gulleiene.⁵⁰ Odd S. Lovoll hevder at det var på dette tidspunktet Seattle gikk fra å være småby til livlig storby.

Når det kommer til nordmenn, hadde de flere motiv for å slå seg ned i Seattle. I introduksjonskapittelet så vi at Semmingsen nevner nettopp åpningen av jernbanelinjen «Northern Pacific», som en av Washingtons trekk-faktorer. Andre trekk-faktorer som nevnes er særlig kystklimaet, og opprettelsen av arbeidsplasser.

«Naturen, særlig i kystdistriktene, minnte om Norge. (...) Klimaet var et mild, temperert kystklima, uten de veldige temperatursvingningene mange nordmenn led under på prærien».⁵¹

Selv om klimaet og naturen kunne minne om hjemlandet, var området dekket av eldgammel urskog. Skogen skapte arbeid gjennom tømmerdrift og treforedling, men også gjennom skipsbygging. Om dette skriver Semmingsen:

«Gå hvor du vil blant sagbruk og tømmerleire, og du vil finne skandinaver. Likesom norskene og finnene især holder seg til sjøen og fiskeriet, så holder svenskene seg især til skogen; dog er det også mange norsker iblant dem».⁵²

Næringene var kjent for, og godt behersket av, de norske innvandrerne. En av dytt-faktorene hjemmefra var nettopp mangelen på arbeid, og i Washington var det flere ledige stillinger.⁵³ Når det kommer til kvinnene, var det hushjelpyrket som oftest blir skrevet om, slik vi så i innledningskapittelet. Janice Reiff Webster og Patsy Adams Hegstad skriver begge om skandinaviske kvinner som arbeidet innen *hushold* i Seattle, og hvordan de fleste gifte kvinnene var *husmødre*.⁵⁴ Som tidligere nevnt, er det ikke mye annet som er skrevet om kvinnes sysler.

Seattle skulle med tiden bli et viktig norsk-amerikansk sentrum.⁵⁵ I 1900 viste folketellingen at 1642 var nordmenn, og 2577 hadde norske foreldre. Altså var disse 2577 *norskamerikanere*, eller andregenerasjons innvandrere. Disse tallene økte stadig, og i 1920 var det 17628 med norsk opphav i Seattle. Av disse var det 8436 som var født i Norge. I følge Semmingsen var hvert tjuende menneske i Seattle i 1920, enten født av norske foreldre i Amerika, eller født i Norge. «På det tidspunkt var Seattle ved siden av Minneapolis den storby der den norske folkegruppen var sterkest representert».⁵⁶

Det eksisterte en rimelig skeiv kjønnsfordeling blant nordmennene i Seattle. I 1900 viste det seg som 176,7 menn per 100 kvinne, noe som tilsvarer omtrent 64 prosent.⁵⁷ Denne trenden fortsatte frem til 1940-tallet – da var enda 60 prosent av alle norskfødte i byen, menn. Lovoll hevder at det ga uttrykk for at det var arbeidsutvandringen som preget emigrasjonen, hvor arbeidskaren representerte den største utvandrergruppen fra århundreskiftet.⁵⁸

⁵⁰ Lovoll, 1983: 159

⁵¹ Semmingsen, 1950: 273

⁵² Semmingsen, 1950: 273

⁵³ Lovoll, 1983: 154

⁵⁴ Reiff Webster, 1978 og Adams Hegstad, 1985

⁵⁵ Lovoll, 1983: 152

⁵⁶ Semmingsen, 1950: 386

⁵⁷ 176,4 pluss 100 er en total på 276,4 – og den mannlige bestanddelen blir da 63,82 prosent.

⁵⁸ Lovoll, 1983: 157

Historisk om Ballard

Et annet område som er kjent for å huse en betydelig andel av norske og norskættede amerikanerne i Washington, er Ballard. Siden «tidenes morgen» hadde også dette området, i likhet med Seattle, vært befolket av Duwamish-stammen. De første hvite nybyggerne hadde ikke kommet før 1852, og befolkningsveksten gikk svært sakte frem til slutten av 1880-tallet.

Bydelen har fått navnet av William Ballard. Han var en fergekaptein som på midten av 1880-tallet *tapte* et veddemål mot bedriftspartneren sin, og fant seg selv sittende med 650 dekar med noe som kunne se ut som ufruktbar jord.⁵⁹ William Ballard overtalte tømmermagnaten Charles Douglas Stimson til å flytte sagbruket sitt fra Midtvesten, til strandlinjen av tomten hans. Stimson anså dette som en god avtale, da det var en overflod av skog tilgjengelig for hogst i området. Opprettelsen av sagbruket førte til økt interesse for eiendommen, og slik ble arbeidsmuligheter åpnet for innvandrere. Det førte også til økt konkurranse i nærområdet, da flere sagbruk ble etablert, som igjen ledet til at byen Ballard etter hvert ble kjent som «The Shingle Capital of the world» – singelhovedstaden i verden.⁶⁰

Først i 1888 ble jernbanesporene «Seattle, Lake Shore and Eastern Railroad» koblet mellom Seattle med Ballard, noe som gjorde det lettere for folk å forflytte seg mellom områdene. I 1889 ble the West Coast Improvement Company opprettet for salg av eiendom, tomt og landeområder. Investorer hadde sett en gylden mulighet til å tjene penger de mange tilflytterne som kom med jernbanen. Tomtene på Ballard Avenue kunne gå for 5 dollar i 1889, og opp mot 1800 dollar tre år seinere.⁶¹ Hellet til kaptein Ballard hadde med andre ord snudd.

I 1890 var mye av jorda ryddet, sagbruk og arbeidsplasser opprettet, og den skandinaviske fiskeflåten var et attraktivt trekkplaster for mange nordmenn. Ballard hadde da fått bystatus og innbyggertallet viste 1636. I 1899 stod rådhuset ferdig – og med det et blomstrende finansdistrikt.⁶²

Ballard ble annektert av Seattle i 1907, på grunn av dårlig vanntilførsel. Byen hadde på det tidspunktet 17 000 innbyggere – noe som gjorde Ballard til Washingtons syvende største by.⁶³ Det skrives at de eldre innbyggerne av Seattle kjenner bydelen som «Snoose Junction» på grunn av snusen de skandinaviske innbyggere brukte.⁶⁴

Det er ikke noe tvil om at lokalbefolkningen i dette området ser på sin nordiske arv med stolthet. Ballards uoffisielle ordtak er «uff da», ifølge Seattles lokale humor- og

⁵⁹ Crowley, Walt. 1999. "Seattle Neighborhoods: Ballard – Thumbnail History". *Historylink.org*. Lastet ned 20. November 2020. URL: <https://historylink.org/File/983>

⁶⁰ Historic Seattle Preservation & Development Authority. "History of Ballard", *Ballard News-Tribune*, 23. juni, 1976. Lastet ned april 2021. URL:

<http://bnt.stparchive.com/Archive/BNT/BNT06231976P11.php?tags=seventh%20largest%20city>

⁶¹ Crowley, 1999.

5 dollar i 1889 tilsvarer cirka 144 dollar etter dagens verdi, som er omtrent 1200 norske kroner. 1800 dollar i 1892 tilsvarer cirka 52 000 dollar etter dagens verdi, som er omtrent 440 000 norske kroner. For å finne ut av dette har jeg brukt <https://www.officialdata.org/us/inflation> og DnBs valutakalkulator på <https://www.dnb.no/bedrift/markets/valuta-renter/kalkulator/valutakalkulator.html>

⁶² Crowley, 1999

⁶³ Historic Seattle Preservation & Development Authority, 1976.

⁶⁴ Crowley, 1999

underholdningsprogram «Almost live!».⁶⁵ En statue av Leif Erikson står oppreist ved marinaen, på 14 bautasteiner rundt han står det skrevet navnene på 2351 skandinaver – hvorpå 71 prosent av navnene er norske. En kopi av denne statuen ble gitt fra Ballard til Trondheim i 1997, som vennskapsgave i anledning byens 1000-årsdag.⁶⁶ Hvert år feires 17. Mai og «Ballard SeaFood Fest» – en festival som feirer deres sterke bånd til det maritime og nordiske fellesskapet.⁶⁷ Den siste norske avisa i Amerika, *The Norwegian American*⁶⁸ gis fortsatt ut der (131 år etter første utgivelse) og man finner det enorme «National Nordic Museum» midt i byen.

National Nordic Museum er dedikert til de nordiske folkene som bosatte seg i Amerika. Museet har i samarbeid med immigrantene som bodde i Ballard, og deres etterkommere, satt sammen to bøker med fortellinger om hvordan det var når de kom til nytt land. Den ene er «Voices of Ballard: Immigrant Stories from the Vanishing Generation», og den andre er «Voices of Ballard and Beyond», som ble nevnt i forrige kapittel.⁶⁹

Daughters of Norway

Julie Willson forfattet i 1979 et notat om Daughters of Norways historie, kalt «The Daughters of Norway and their role in the immigrant experience». Hvem hun var, eller hvilken rolle hun hadde i losjen, kommer ikke frem i teksten og jeg har ikke lyktes i å finne henne i andre dokumenter heller. Losjen har ikke en historisk oversikt over hvem som har hatt hvilke verv, så det kan tenkes hun var en av medlemmene i losjen, eller bare var ansatt til å skrive denne teksten.

Uansett, så har Willson satt sammen en historisk oversikt, redegjort for de grunnleggende funksjonene til losjen, og viser til deres rolle slik den var i 1979. Hun kommenterer også at Daughters of Norway ofte ble sett på som en underavdeling av Sons of Norway, siden de ble opprettet først. Willson skriver:

«Not much has been written, at least in major historical works dealing with Norwegian immigrant life, about these two societies, but where a paragraph or two can be found of the Sons, the Daughters are usually referred to in one line as “auxiliary” to the Sons as if their greatest cultural contribution lay in serving coffee and refreshments at Sons’ meetings. Actually, on the Pacific Coast at least, they were much more active than that, especially under the leadership of such influential, strong-minded women as Mrs. Inga Frodesen. »⁷⁰

Her skriver Willson at «døtrene» ufortjent hadde blitt omtalt som noen som «bare serverte kaffe og andre forfriskninger» på mennenes møte. Hun nevner også Inga Frodesen, som er en av kvinnene jeg skriver om senere i oppgaven.

⁶⁵ Youtube, ukjent årstall. «Ballard Driving Academy- Almost alive». Lastet ned 27. april 2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KBqIvH0tu6Y>

⁶⁶ Leif Erikson International Foundation. «Velkommen til LEIF». Lastet ned 28. april 2021. URL: <https://www.leiferikson.org/index.htm>

⁶⁷ Ballard SeafoodFest, «Ballard SeafoodFest», 2021. Lastet ned 16. april 2021. URL: <https://seafoodfest.org/>

⁶⁸ Tidligere «*Western Viking*»

⁶⁹ National Nordic Museum, «About us». Lastet ned februar 2021. URL: <https://www.nordicmuseum.org/about>

⁷⁰ Willson, Julie. «The Daughters of Norway and their role in the immigrant experience. » *Scandinavian Women in the Northwest. May 25, 1979*. Lastet ned 20. november 2020. URL: https://archives.plu.edu/uploads/r/scandinavian-immigrant-experience/e/3/f/e3fb314dc73223f2959eec74f8c7b042bf2773fd9882c01edbcc07f3567bc757/Daughters_of_Norway_Grand_Lodge_Historical_Information.pdf

Willson skriver videre om losjenes funksjon. Denne beskriver hun som tredelt: for det *første* skulle de fungere som et vern for folk med begrensede midler; bundet sammen for beskyttelse og støtte. Med «beskyttelse og støtte» referer de til hjelp eller penger som medlemmene fikk ved sykdom eller skader. Et eksempel er et medlem hvis hus brente ned, hvor losjene arrangerte en fest for å samle inn penger for så å bygge huset hans opp igjen.⁷¹

For det *andre* skulle bror- og søsterskapene være sosiale, og skape fritidsaktiviteter innad det norsk-amerikanske samfunnet. Losjene ga immigrantene muligheter til å ivareta og opprettholde de norske tradisjonene i det nye landet. Folkedans, kjente sanger, tradisjonelle matretter og feiring av nasjonale høytider betydde mye for kvinnene som fremdeles mintes og elsket sitt hjemland. Flere hadde mest sannsynlig tette bånd til kjente og kjære som fremdeles oppholdt seg i Norge, og tanken på at man feiret høytideligheter til samme tid, kunne styrke det emosjonelle båndet samtidig som det var en trøst for de ensomme, eller de som savnet noen.

For det *tredje* skulle losjene ivareta deres felles arv. Dette var en av deres viktigste punkter, da organisasjonene kun overlever så lenge det finnes interesse for den norske herkomsten deres.⁷² «They could belong, feel that they were doing something worthwhile, and enjoy the sociability of it all».⁷³

Willson skriver også at få kunne snakke engelsk når de kom til Seattle, og et møte en eller to ganger i måneden med folk som snakket samme språk som en selv, måtte være en lettelse og glede for mange kvinner. Samtidig ville det å høre til et sted i det nye landet, være en velkommen følelse, «especially to the unmarried women who worked in homes and sometimes had no other friends and family».⁷⁴ Her finner vi en referanse som går igjen i flere av intervjuene til Pacific Lutheran University og Voices of Ballard. Der beskriver kvinnene ofte hvordan organisasjonslivet var en viktig faktor ved deres sosiale liv.

Kjernefamilien

Utvandrerkvinnene, som denne oppgaven handler om, har levd etter kjernefamiliemønsteret. De har ikke hatt noen innslag av hushjelp eller andre type beboere hos seg, så vidt det kommer frem i intervjuene. Med «kjernefamiliemønster» menes et slektskapssystem, hvor primærrelasjoner kjennetegnes som ekteskap eller parforhold, forhold mellom foreldre og barn, og forhold mellom søsken. Disse husholdene skiller seg fra storfamiliehushold og eneboerhushold.⁷⁵

De fleste av kvinnene jeg har skrevet om, levde i et hushold hvor mennene hadde en inntektsgivende rolle, og hvor de selv var husmor. For å knytte dette opp mot oppgaven vil dette være med som en forklaring til hvorfor kvinnene arbeidet slik som de gjorde. Historikeren Hege Roll-Hansen beskriver dette husholdet slik:

⁷¹ Willson, 1979

⁷² Ibid

⁷³ Ibid

⁷⁴ Ibid

⁷⁵ Schackt, Jon: kjernefamilie i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 26. april 2021. URL: <https://snl.no/kjernefamilie>

«Det moderne husarbeidet var knyttet til kjernefamilieinstitusjonen og husmorrollen og en familiemodell som tilhørte pengeøkonomiens deling mellom private og offentlige sfærer.»⁷⁶

Ektemennenes arbeid ble i løpet av 1800-tallet i større grad adskilt fra hjemmet, mens konenes familiearbeid ble privatisert.⁷⁷ Dette vil si at kvinnen hadde ansvar for omsorgsarbeidet og ivaretagelse av husholdet, mens mennene tok seg lønnsarbeid «(.) i markedet, i fabrikker og verksteder.»⁷⁸ I takt med en forestilling om at økonomi var en separat sfære, *adskilt* fra familien og husholdet, mistet familien gradvis sin rolle som produksjonsfellesskap.⁷⁹ Det var ikke lengre familien som en enhet som produserte det som skulle gi inntekt, som for eksempel ved et gårdsbruk kombinert med fiske, men individene (mennene) som tok seg lønnet arbeid annensteds.⁸⁰ Dette førte igjen til at produkter som tidligere hadde blitt produsert av nettopp familien, da måtte kjøpes for penger, fordi ressursene og/eller arbeidskraften ikke lengre var tilgjengelig.

Historikeren Sølvi Sogner skriver at mennene kjempet for å få høyere lønn, slik at de alene kunne forsørge sin familie og deres hjemmeværende koner, og på denne måten opprettholde et samfunn med kjønnsdelt arbeid.⁸¹ Trass navnet, ble ikke husmorarbeid regnet som *arbeid i økonomisk forstand*, og kvinnene ble forsørger av «sin lønnsoppebærende og derfor økonomisk produktive ektemann».⁸²

Husmorens arbeid var likevel ansett som livsnødvendig arbeid, selv om den var utført utenfor den formelle økonomien. På denne måten var husmødrene en del av den arbeidende befolkningen, men ikke en del av den *lønnede* befolkningen. Dette er noe vi kommer nærmere inn på i kapittel 4, som omhandler utvandrerkvinnenes husmorarbeid.

Både Hagemann og Sogner skriver om forhold i Norge, men som tidligere nevnt passer dette med hvordan kvinnene levde i Seattle også. Som vi skal se har også de levd etter en familiemodell lik den i sitatet fra Hagemann.

⁷⁶ Roll-Hansen, Hege. «Kjønn, statistikk og politikk: husarbeidet og ervervsbefolkningen i norske folketellinger (1920-1940).» *Tidsskrift for kjønnsforskning*, årgang 34. 2010: 277. Hentet 20. mars 2021 URL: https://www.idunn.no/file/pdf/45756154/tfk_2010_04_pdf.pdf

⁷⁷ Hagemann, Gro. «Del III: De stummes leir? 1800- 1900». I *Med kjønnspektiv på norsk historie, fra vikingtid til 2000-årsskiftet*, redigert av Ida Blom og Sølvi Sogner. Oslo: Cappelen Akademiske forlag, 1999 :155

⁷⁸ Sogner, Sølvi. *Far sjøl i stua og familien hans*. Oslo: Universitetsforlaget, 1990: 87

⁷⁹ Hagemann, 1999: 155

⁸⁰ Erling Sandmo, «Familien som produksjonsenhet». *Norgeshistorie.no*. Hentet 27. apr. 2021 URL: <https://www.norgeshistorie.no/kirkestat/1104-familien-som-produksjonsenhet.html>.

⁸¹ Sogner, 1990: 85

⁸² Ibid: 88

3. Hvem var kvinnene som utvandret fra Norge?

Som innledningskapittelet viser, er det en mengde litteratur som handler om hvem mennene som utvandret var. Dette kapittelet vil dreie seg om kvinnene; hvem de var og hvorfor de utvandret. Det skal også omhandle deres møte med Amerika, og hvordan de opplevde det. Gjennom intervju, gjort av Pacific Lutheran University og Nordic Heritage Museum, får man en inngående innsikt i deres første periode i et nytt land. Formålet med kapittelet er å bli kjent med dem, og lener derfor tungt på intervjuene de har gitt. Kapittelet er geografisk avgrenset til Seattle og områdene rundt, og tidsavgrenset til perioden mellom 1900-1940. Spørsmål som er relevante for dette kapittelet er: hvorfor immigrerte de norske kvinnene til Seattle og områdene rundt? Hvilket arbeid kunne de få? Hvordan var det sosiale livet deres i et nytt og ukjent land?

Intervjuene

Intervju fra Voices of Ballard og PLU har blitt brukt for å komme nærmere et mulig svar på disse spørsmålene. For å få en dypere forståelse av hvem kvinnene var, har jeg undersøkt enkeltindivider gjennom kvalitativ, heller enn kvantitativ analyse av for eksempel folketellinger eller inn- og utvandringsprotokoller. På denne måten får vi kanskje et mer nyansert bilde av motivasjonen og drivkraften bak deres handlinger, enn man ville gjort gjennom statistikk.

PLU har foretatt 47 intervju av norske innvandrerkvinner som har bosatt seg i staten Washington etter at de utvandret.⁸³ Av disse er det 18 som er relevante for oppgaven. Kriteriene for å bli tatt med i kildegrunnet her, var at de måtte ha utvandret fra Norge før 1920 og levd i Washington før 1940. De måtte også være født i Norge (noen var født i Amerika, men hadde bodd i Norge i noen år før de kom tilbake). De samme kriteriene gjelder de to kvinnene som ble tatt med fra Voices of Ballard. Totalt er det altså 20 kvinner som er av interesse for oppgaven. Disse 20 har fått en sentral rolle gjennom de tre analysekapitlene i oppgaven.

Arbeidsutvandring

Ingrid Semmingsen skriver at den tredje utvandringsbølgen fra Norge hadde flere *ynge* og *enslige* som forlot landet, enn de foregående bølgene. «De unge mennene var tallsterke her nettopp på grunn av at de ikke var like bundet av forpliktelser som andre grupper.»⁸⁴ Uten gård og eiendom, barn og familie, eller faste stillinger hadde de mulighet til å dra dit hvor det var ledig arbeid, skriver Semmingsen. Ifølge henne viser statistikken at mellom 1903 og 1915, var «størsteparten» av de som utvandret fra Norge arbeidsfolk.⁸⁵ Omtrent tre fjerdedeler av mennene var arbeidere, og *rundt to tredjedeler av kvinnene var arbeidere og tjenere.*⁸⁶

Ved hjelp av intervjuene skal det undersøkes om dette også er tilfelle for de norske innvandrerkvinnene i Seattle og områdene rundt. Vi skal se nærmere på hvordan arbeid ikke bare var nødvendig for å livnære seg, men også for sosial kontakt og integrering.

⁸³ Pacific Lutheran University, «Oral History Collection, Norway». Lastet ned mars 2021. URL: <https://archives.plu.edu/index.php/scandinavian-immigrant-experience>

⁸⁴ Semmingsen, 1950: 364

⁸⁵ Semmingsen, 1950: 364

⁸⁶ Ibid

Hvorfor utvandret de til Seattle og områdene rundt?

Som nevnt mente Semmingsen at *mennene* ikke var bundet av familiære forhold og forpliktelser. Men gjaldt dette kvinnene også? Hun skriver også at to tredjedeler av kvinnene som utvandret var arbeidere og tjenere – men betyr det også at det var årsaken til at de utvandret?

Inga Karoline Oliva Jensdatter Hole er et eksempel på arbeidsutvandrer, slik Semmingsen beskriver dem. Hun kom til Tacoma i 1912, helt alene. Ved spørsmål om hvorfor hun utvandret, svarte hun «this one I don't know myself, I just wanted to come to America».⁸⁷ En bonde hun arbeidet for hjemme i Ålesund hadde vært der, og snakket så varmt om det. Bonden fikk henne til å gjøre svært tungt arbeid – mannsarbeid, som hun kalte det – og det fant hun seg ikke i.

“You know, he had been in this country, and knew very well that it was better here, than home, when it came to farming. He made me do men's work all the way, and I thought «you're just gonna fool yourself, I'm not gonna stay here another year». So, I said «I'm going to America! » And he laughed at me.”⁸⁸

Inga Karolines motiv for utvandring var altså arbeid; ikke nødvendigvis av mangelen på det, men med et håp om andre arbeidskår. Dette viser også at hun var villig til å forlate livet hjemme, alle hun kjente, og ta den lange reisen helt alene til ukjent land, muligens fordi hun ikke hadde sterke forpliktelser som holdt henne igjen – slik som mange av de unge mennene Semmingsen beskriver.

En annen kvinne som også dro på grunn av arbeid, var Ida Pauline Pedersen. Hun var ikke tilfreds med arbeidet sitt som barnepasser i Trondheim, og utvandret til Seattle som 19-åring i 1916.⁸⁹ I likhet med Inga Karoline, dro også hun alene. Tanken var å flytte til søsteren i Alaska, men da hun fikk seg jobb relativt raskt i Seattle, sendte søsteren beskjed om at hun heller kunne bli der det fantes arbeid. Hun ønsket ikke å være avhengig av andre lengre, så det passet henne fint å kunne starte et eget liv der. Det kan dermed tenkes at motivene hennes for utvandring var både arbeid og uavhengighet.

Et annet eksempel er Caroline Andersen, som kom til Amerika i 1913 sammen med søsteren Jorunn.⁹⁰ Faren hadde mistet hus og gård til en forsikrings sak da frakteskipet deres gikk ned på havet – så han bestemte seg for å prøve lykken i Amerika. Som mange på den tiden, dro han i forveien for å tjene nok til å få råd til billetter til resten av familien. Caroline sa selv at familien var godt stilt økonomisk når hun vokste opp; det hun kaller for «middle class».⁹¹ Man kan anta at faren anså utsiktene for å hente seg inn igjen etter tapet av båten, som større i Amerika enn hjemme i Norge, og at det var derfor de flyttet. Her ser man også at begge søstrene kan ha blitt kategorisert som «enslige» og «yngre» utvandrere, som egentlig utvandret på grunn av familiegjenforening, ikke arbeid. Altså kan noen ha havnet i denne kategorien, selv om motivet for utvandring ikke nødvendigvis var arbeidsrelatert.

⁸⁷ Intervju. Inga Andersen (f. Inga Karoline Jensdatter Hole). PLU, 14. april 1981.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-46>

⁸⁸ Ibid

⁸⁹ Intervju. Ida Apalseth (født Ida Pauline Pedersen). PLU, 26. juli 1982.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-148>

⁹⁰ Nordic Heritage Museum, 2012: 5

⁹¹ «Middle class» må ikke forveksles med «working class». Andersen mener familiens økonomiske status tilsvarer nettopp middelklassen: ikke arbeiderklassen, ikke overklassen. De var godt stilt økonomisk, og hadde til og med to hushjelpere, som hadde eget rom.

Flere av kvinnene som har blitt intervjuet, oppgir en eller annen form for familiegjenforening som årsaken til at de dro – at de hadde en bror, søster, onkel eller familievenn som bodde i Amerika. Dette er også noe vi kommer tilbake til. Men, som «enslige» kvinner som dro alene, kan de også ha blitt kategorisert som *arbeidsutvandrere*, i statistikken som Semmingsen referer til. De hadde arbeid før de utvandret, og arbeidet etter de kom frem. Arbeid var med andre ord ikke nødvendigvis *årsaken* til at de dro, men et medvirkende *motiv*.

Det kan tenkes at de unge kvinnene heller ikke var like bundet av sterke forpliktelser som andre grupper, i likhet med mennene. Av kvinnene som har gitt intervju, er det ingen som har hatt forpliktelser i form av egen eiendom, gård eller barn.

Hvilket arbeid kunne de norske kvinnene få seg?

Flere av kvinnene som er nevnt ovenfor utvandret i arbeidsdyktig alder. Gjennomsnittsalderen på kvinnene jeg skriver om var 18,4 år, hvor den yngste var 9 og eldste 26. Vi ser også at selv 17-åringer dro alene til Amerika og fikk seg arbeid relativt kjapt etter ankomst. Igjen samsvarer det med Semmingsens statistikk, som viser at flere yngre og enslige utvandret i den tredje bølgen, og at de var arbeidende. Men hvilke yrker var det de fikk seg arbeid i? Og holdt de seg til det yrket de først fikk seg jobb i, helt frem til ekteskap?

Et av problemene de enslige skandinaviske kvinnene hadde når de kom til Amerika var nettopp det å finne seg arbeid, mener professor Janice Reiff Webster. I artikkelen hennes tar hun for seg sysselsetting og integreringsmønsteret til de norske og svenske kvinnene som hadde immigrert til byen.⁹²

Hun har gått gjennom *noen* av husholdene i folketellingen for Seattle i 1900, og funnet ut at under 10 prosent av de ugifte kvinnene hadde slektninger i byen, og hadde derfor ikke muligheten til å bli forsørget av noen andre, så de var nødt til å finne seg egne levebrød.⁹³ Seattle hadde stor variasjon av yrker som kvinnene kunne finne seg arbeid i, likevel var 90 prosent av de norske kvinnene hun fant, ansatte innen et *hushold*.⁹⁴ Årsaken til dette mener hun kunne være en lang tradisjon med nordiske hushjelper i Seattle. Hun nevner K. G. Faegre som skrev til avisene «Norden» og «Amerika» i 1888 at kvinner burde unngå Seattle med mindre de var villige til å arbeide som hushjelp, fordi få andre yrker eksisterte for dem.⁹⁵ Webster argumenterer også for at dette var en *tradisjon* fra både Sverige og Norge, hvor unge jenter flyttet fra sin families gård for å jobbe som tjenestepike hos andre.

Andre som har gjort forskning på dette feltet, er professor Patsy Adams Hegstad. Hun skrev artikkelen «Scandinavian Settlement in Seattle, «Queen city of the Puget Sound» i 1985, for tidsskriftet «Norwegian-American studies».⁹⁶ I likhet med Reiff Webster skriver hun om de norske kvinnenes tendenser til å bo hos de de arbeidet for.⁹⁷ En forskjell er at hun har registrert *alle* nordmenn i King County i folketellingen av 1900 og oppført samtlige yrker, der Reiff Webster kun har tatt et *utdrag* på noen hushold.

⁹² Reiff Webster, 1978.

⁹³ *ibid*

⁹⁴ *Ibid*

⁹⁵ *Ibid*

⁹⁶ Adams Hegstad, 1985

⁹⁷ *Ibid*: 64

I artikkelen lister Adams Hegstad opp 1642 nordmenn i folketellingen for året 1900, for byen *Seattle*.⁹⁸ Som beskrevet i bakgrunnskapittelet ble ikke Ballard annektert av Seattle før 1907, og noen av mennene og kvinnene som er telt i yrkestabellene til Adams Hegstad, er registrerte innbyggere av *Ballard*, og kommer derfor ikke med i oversikten over Seattle for 1900. Men i oversikten over yrker, viser artikkelen 694 kvinner og 1302 menn, totalt 1996 personer.⁹⁹ Altså kan vi anta at 354 av de 1996 yrkesaktive personene, var bosatt i Ballard i 1900.

Med disse tallene får vi et mer nyansert bilde av hva de norske kvinnene arbeidet med, enn det Reiff Webster legger frem. Adams Hegstad har en detaljert oversikt over kvinnenes yrker, som gjør helhetsbildet av immigrantkvinnenes arbeid, mindre ensidig. Opplysningene er fra samme folketelling, men hun har funnet langt flere variasjoner enn det Reiff Webster har gjort. En av årsakene til dette kan være at husholdene fra Reiff Websters undersøkelse var i nærheten av hverandre geografisk, da folketellingene går etter adresse. Nabolagene kan ha hatt trender og tendenser når det kom til ansettelsesforhold på den tiden, og norske hushjelpere kunne vært en slik trend. Det kan med andre ord ha vært typisk for området, og antakelsen om at dette gjaldt *alle* de norske immigrantkvinnene i Seattle, var muligens feilaktig. Utdraget til Reiff Webster kan også ha vært såpass lite at det ikke var representativt. Vi skal se nærmere på Adam Hegstads funn for å sammenligne resultatene.

Tabell 1 Norske kvinners arbeid, 1900:

Yrke	Antall
Lærer	4
Medisin	3
Papir	2
Mat og tobakk	1
Tekstil	23
Ufaglært arbeid	5
Handel	10
Hotell og restaurant	10
Hushjelp	107
Klesvask	18
Husmor	417
Uten arbeid	28
Uvisst	66
Totalt	694

*Adams Hegstads tabell over norske kvinner i Seattle og Ballard, år 1900. Denne tabellen er forenklet, uten andre nasjonaliteter eller årstall.*¹⁰⁰ For original tabell, se side 65 i «*Norwegian-American Studies: vol.30*».

Som tabellen viser, var det en stor overvekt av husmødre i 1900. Totalt var det 694 norske kvinner som hadde blitt tatt med i folketellingen. Her kan man anta at alle de 417

⁹⁸ Adams Hegstad, 1985: 57

⁹⁹ Ibid: 62 og 65

¹⁰⁰ Det er også funnet en tellefeil: Adams Hegstads oversikt viser 695 kvinner totalt, men dersom man legger de sammen, blir tallet 694.

husmødrene var gifte kvinner, men kilden sier ikke noe om sivilstatusen til de resterende 277 kvinnene. Man kan gå ut fra at samtlige av disse 277 trolig var *ugifte*, da husmortittelen var sterkt knyttet til det å være gift, og mest sannsynlig ville kamuflert eventuelt andre yrker. Dette blir diskutert i neste kapittel.

Dersom 277 av kvinnene i tabellen var enslige, og 107 av disse var hushjelper, utgjorde hushjelpyrket likevel «bare» 38 prosent. Reiff Webster hevdet at det var nærmere 90 prosent av de norske, enslige kvinnene som arbeidet som hushjelp – noe som er forskjellig fra hva Adams Hegstads oversikt viser.¹⁰¹ Dersom man trekker fra de 66 kvinnene som står «uten arbeid», og de 28 som står under «uvisst», er det totalt 183 kvinner som står oppført med spesifikke yrker. Med 107 hushjelper av 183 kvinner, utgjør det likevel 58 prosent, og ikke 90.¹⁰²

Dette bekrefter at arbeid innen et hushold var det dominerende vervet for norske kvinner, også i Seattle som andre steder, enten man var gift eller ei. Men, det viser igjen at Reiff Websters utdrag ikke nødvendigvis var representativt for de norske kvinnene i Seattle i 1900. For selv om det var det dominerende vervet, så var det ikke det *eneste*. De norske kvinnene hadde også arbeid innen handel, medisin og læreryrket.

Kvinnene i intervjuene

Dersom vi skal sammenligne dette med kvinnene jeg har skrevet om tidligere, er det Adams Hegstads resultater som ligner mest. Selv om hennes tall er tatt fra folketellingen i 1900, og tallene fra oppgavens gruppe er fra mellom 1900-1930, er det flere likhetstrekk både i type yrker og antall. I denne gruppen er det 20 kvinner, hvor noen har skiftet jobb opp til fem ganger før giftemål, og hvor 12 av dem startet sin arbeidskarriere i Amerika som hushjelp. 12 av 20 blir 60 prosent, som er nærmere Adams Hegstads 58 prosent, enn Reiff Websters 90.¹⁰³

For å få en enklere oversikt over hvilke typer arbeid disse kvinnene hadde, har jeg laget en kort tabell over yrkene de selv nevner i intervjuene. *Hushjelp* har blitt definert slik som kvinnene selv har beskrevet yrket; med arbeid i et hushold hvor de hadde oppgaver som omhandlet kjøkkentjeneste, pynting, rydding, vasking, skrubbing, borddekking, handlehjelp og til tider fjøsarbeid. Flere kvinner hadde hushold*lignende* erverv som kokk eller barnepasser. Her har de to yrkene blitt telt som egne yrker, og ikke som hushjelp, fordi kvinnene selv presenterte det som *ulikt* fra hushjelp. Som kokk eller barnepasser var arbeidsområdene deres konsentrert rundt kjøkkenet eller barna; uten de overlappende oppgavene som gjerne kom med hushjelprollen.

Tabellen nedenfor viser første jobb horisontalt fra venstre, frem til femte jobb til høyre. Vertikalt finner vi type yrke fra topp til bunn, hvor summen står på slutten. De kvinnene som har hatt arbeid som hushjelp både en og to ganger, har også startet i det yrket. Ingen har startet i annet arbeid, for så å begynne som hushjelp.

¹⁰¹ $107:277*100= 38,63\%$

¹⁰² $107:183*100=58,46\%$

¹⁰³ $12:20*100= 60,00\%$

Tabell 2 Kvinnenes inntektsgivende arbeid, før giftemål:

Første jobb		Andre jobb		Tredje jobb		Fjerde jobb		Femte jobb	
Yrke	Ant.	Yrke	Ant.	Yrke	Ant.	Yrke	Ant.	Yrke	Ant.
Hushjelp	12	Hushjelp	3	Hushjelp	3	Hushjelp	1	Renseri	1
Butikk	1	Butikk	2	Servitør	1	Servitør	1	Servitør	1
Kokk	2	Kokk	3	Barnepass	2	Fiskenæring	1	Butikk	1
Sykepleier	1	Servitør	1						
Renseri	1	Syerske	1						
Studie ¹⁰⁴	1	Fabrikk	1						
Pensjonat	1	Sykepleier	1						
Barnepass	1								
Sum	20		12		6		4		3

Egen database. Satt sammen av informasjonen fra intervjuene til PLU og Voices of Ballard. Årstallene er ukjent, da kvinnene ikke sier nøyaktig når de arbeidet som hva.

Oversikten viser 12 forskjellige yrker de har hatt før giftemål, hvor hushjelp var den dominerende førstegangsjobben. Hvorvidt det var «tradisjon» i Norge og Sverige at kvinner arbeidet som hushjelp, slik som Reiff Webster hevder, har ikke oppgaven materiale til å drøfte nærmere, siden oppgaven er avgrenset til tiden *etter* de utvandret fra Norge. Men, Ingrid Semmingsen nevner i «Migranten» at yrkesstatistikken for kvinnelige utvandrere mellom 1903 og 1915 er dårlig.¹⁰⁵ Når det kommer til ugifte kvinner, har tre fjerdedeler blitt nedskrevne under gruppen «huslig arbeid eller arbeid av ubestemt art». Semmingsen mener det er rimelig å tro at disse hadde vært tjenestepiker eller hjemmeværende døtre før de emigrerte.

Noen av kvinnene i intervjuene nevner at de hjalp til hjemme da de bodde sammen med foreldrene sine, og kan ha vært «hjemmeværende døtre» slik Semmingsen beskriver. Dermed kan det argumenteres for at de hadde hjulpet til i egne hjem på samme måte som en hushjelp gjør, eller hadde tidligere erfaring som hushjelp, og at det dermed var arbeid de var fortrolig med. På denne måten var det nok heller en *inngangsbillett* til arbeidsmarkedet i Amerika, siden flere gikk bort fra hushjelpyrket etter hvert som de fikk bedre kjentskap til sine nye omgivelser.

De fleste yrkene i tabellen var ufaglærte, i likhet med hushjelpyrket. De krevde ikke noe formell form for utdanning eller kompetanse. Det var kun to av kvinnene som hadde utdanning, og begge arbeidet som sykepleiere. Uansett var det en stor variasjon av yrker kvinnene kunne få seg arbeid i; fra restaurantbransje til fiskerinæring og sykepleierske. Det ser ut til at Reiff Webster (og K.G Faegre) sine påstander om at det fantes få yrker for skandinaviske kvinner, går imot funnene i intervjuene. Adams Hegstad og kvinnene som har blitt intervjuet, viser at ikke bare hadde de flere yrker og velge mellom, men de byttet gjerne jobb på tvers av yrker også.

Hvorfor gikk de bort fra å være hushjelp?

Et annet spørsmål som dukker opp her, er hvorfor det var såpass stort frafall fra hushjelpyrket når kvinnene fikk seg ny jobb. Det gikk fra at 12 arbeidet som hushjelp, til tre. Det som hadde vært den dominerende yrkesgruppen, utgjorde kun 30 prosent av

¹⁰⁴ Flere av kvinnene har tatt utdanning eller kurs ved siden av arbeid, men kun ei har hatt det som fulltidssyssel før ekteskap, og det var Helga Watney (født Helga Dagny Pederson). Hun gikk på sykepleierskole. Intervju. Helga Watney. PLU. 3.mai 1979 <https://archives.plu.edu/index.php/audio-29>

¹⁰⁵ Semmingsen, Ingrid. «Kvinner i norsk utvandringshistorie». I *Migranten*. Hamar, Norsk Utvandrer museum 1988: 10

andregangsjobbene. Vi skal se nærmere på hva dette kan vise om hvordan de tilpasset seg sitt nye liv i Amerika.

For noen av kvinnene var endring i arbeidssituasjonen lønnsmotivert. Ida Pauline Apalseth sier hun sluttet som hushjelp fordi hun tjente bedre som kokk, og gikk da fra 12 dollar i måneden til 72 dollar måneden.¹⁰⁶ Anna Ekrem tjente 30 dollar i måneden som hushjelp, men sluttet da hun fikk et bedre lønnstilbud som strikker på en strikkebutikk. Der tjente hun 70 dollar i måneden på å lære andre kvinner søm og strikk.¹⁰⁷ Anna Haugen fikk også bedre lønn da hun gikk over til å være servitør i tømmerhoggerleirer, med 75-80 dollar måneden. Hun fikk enda høyere lønn da hun begynte på renseri: 60 dollar i uken.¹⁰⁸ Clara Magnussen fikk 20 dollar i måneden som hushjelp, og 9 dollar i uken når hun skiftet yrke og ble servitør istedenfor.¹⁰⁹

Selv om motivet for å skifte jobb ofte ser ut til å ha vært lønn, lå det også andre forutsetninger til grunn for å kunne skifte jobb. Som servitør for eksempel, måtte de ha språkferdighetene for å kunne *kommunisere* med kundene. De færreste av kvinne kunne engelsk når de utvandret, og lærte det mens de var i sin første jobb – enten på arbeidsplassen eller gjennom kveldsskole. Etter en gitt tid i Amerika kunne de språket bedre og hadde derfor mulighet til å få annet, og muligens bedre betalt, arbeid. Et slik eksempel er Anna Myklebust Tobiason. Hun arbeidet først som hushjelp hos en familie, men etter hun hadde lært seg engelsk fikk hun jobbe på handelssenteret til samme familie, med salg av dameklær.¹¹⁰

En annen motivasjon for å bytte ut husarbeidet, var arbeidstid og *-mengde*. Anne Kristine Olsen Strom sier hun likte arbeidet på fyrstikkfabrikken bedre enn husarbeid, for da fikk hun mer tid for seg selv. Arbeidstiden som hushjelp virker ikke til å ha vært tidsavgrenset, mens fabrikktiden var på åtte timer.¹¹¹ Ida Pauline sier også at arbeidet som hushjelp var tungt. Arbeidsmengden kan ha vært en annen årsak til at hun skiftet arbeid, og ikke bare lønn. Som kokk ville hun ikke hatt like mange ansvarsområder som en hushjelp, da arbeidsområdet hennes var avgrenset til kjøkkenet.

Hvordan var kvinnenes sosiale liv i et nytt og ukjent land?

Reiff Webster nevnte at under 10 prosent av de skandinaviske innvandrerkvinnene hadde slektninger i byen, og at de derfor måtte finne seg jobb når ingen andre kunne forsørge dem. Gjennom intervjuene kommer det dog frem at 18 av 20 av kvinnene hadde slekt eller familievenner de kunne bo hos når de først kom til Amerika. De to siste nevner ikke hvorfor de dro eller om de kjente noen der eller ikke. Ofte var det gjennom oppmuntring og invitasjon fra de som allerede var utvandret, at kvinnene enten fikk lyst eller måtte reise. De som ikke hadde noe valg, var de som var yngre og måtte dra sammen med familien sin når de flyttet. Altså ser det ut til at det var uvanlig å dra dersom en hverken hadde utsikter til jobb, eller kjenninger å dra til.

¹⁰⁶ Apalseth, intervju.

¹⁰⁷ Intervju. Anna Ekrem (født Anna Georgina Hansen). PLU, 8. februar 1982

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-part-1-4>

¹⁰⁸ Intervju. Anna Haugen (født Anna Aunli). PLU, 4. April 1983 <https://archives.plu.edu/index.php/audio-194>

¹⁰⁹ Intervju. Clara Magnussen (født Clara Sylte). PLU, 23. september 1981.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-77>

¹¹⁰ Intervju. Anna Myklebust Tobiason (født Anna Myklebust). PLU, 19. november 1981

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-99>

¹¹¹ Intervju. Anne Strom (Født Anne Kristine Olsen). PLU, 6. april 1982

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-132>

Det kan virke som at slekt og venner har fungert som en form for sikkerhetsnett, hvor de har tatt vare på og hjulpet de «nytvandrede» med å tilpasse seg det nye landet. Gjennom slike forbindelser fikk kvinnene seg både boplass og arbeid. Et eksempel på dette er Bertha Sylliaasen. Hun måtte bli med når faren og hans nye kone flyttet til Washington. Stemoren hadde tre brødre i området, og de hjalp familien med å slå seg ned der. En av disse brødrene hjalp Bertha med å få seg jobb som hushjelp hos den lokale tannlegen da hun ble 16. Da var det forventet at hun bidro til husholdets økonomi, selv om hun hadde vært såpass privilegert under oppveksten at hun ikke engang visste hvordan man kokte vann – fordi hun aldri hadde sett et kjøkken.¹¹² Hun sa selv at hun måtte være den dårligste hushjelpen noensinne, og måtte bli vist alt siden hun ikke hadde lært noe fra før. Likevel hadde tannlegen ansatt henne, med hjelp og anbefaling fra stemorens bror. Hvordan det hadde seg at hun fikk beholde jobben, enda hun ikke kunne noe særlig om den, nevner hun ikke. Det kan tyde på at hun overdrev hvor lite hun faktisk kunne, eller at vennskapet mellom tannlegen og familien hennes var såpass godt at de syntes det var greit at hun trengte en del opplæring.

Dette gjelder Anna Haugen også. Hun hadde flyttet til sin søster i Amerika som 17-åring.¹¹³ Søsteren og ektemannen tok vare på henne, men da søsteren døde brått, måtte noen andre overta vergemålet over henne siden hun var mindreårig. De gamle naboene hennes fra Norge hadde fått nyss om Annas søster, og sendte brev at hun kunne komme å bo hos dem – noe hun også gjorde.

Anna Myklebust Tobiason er et annet eksempel. Hun flyttet til sin bror, som hjalp henne med å få seg jobb hos familievenner som hushjelp. Som tidligere nevnt fikk hun seg jobb på handelssenteret deres når hun hadde lært seg engelsk godt nok. Dette kan tyde på at ledige stillinger som hushjelp ble formidlet via slekt og venner, og at det muligens var en trygghet å ansette noen med referanser fra «kjentfolk».¹¹⁴

Her ser vi at de sosiale kontaktene kvinnene hadde stiftet hjemme i Norge, var av hjelp når de kom til Amerika. Det kan også argumenteres for at det ikke var *mangelen på forsørgere* som fikk dem til å arbeide, men heller at det var en forventning når de nådde en viss alder. Slik som Bertha Sande beskrev det, når hun sa hun måtte få seg jobb som 16-åring, fordi hun da var gammel nok til å bidra økonomisk til husholdet. Henny Storwick bekrefter at hun også måtte arbeide i ung alder, fordi «after confirmation, young people were expected to go out and earn a living».¹¹⁵ Det viser også at selv om slekt og venner ga trygghet og hjelp, ble kvinnene etter hvert såpass selvstendige at de kunne finne arbeid på egen hånd.

Språk og venner

Å kunne språket er alltid en viktig forutsetning for å lykkes i nytt land. Som tidligere nevnt, var det de færreste av kvinnene i mitt kildemateriale som *kunne* engelsk når de utvandret fra Norge. Vi skal se på noen av de forskjellige måtene de lærte seg språket på, samt hvordan språklige forutsetninger bidro til at kontakten ble opprettholdt med andre av nordisk opprinnelse.

¹¹² Intervju. Bertha Sylliaasen (født Bertha Sande). PLU, 4. april 1983.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-195>

¹¹³ Haugen, intervju.

¹¹⁴ Myklebust Tobiason, intervju.

¹¹⁵ Intervju. Henny Storwick (født Henny Pedersen). PLU, 5. april 1979.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-17>

Magdalene Underle lærte seg engelsk av barna i familien hun var hushjelp for.¹¹⁶ Dette gjaldt også Ida Pauline Apalseth, som hadde med seg en notatblokk hvor hun skrev ned nye ord de lærte henne. Hun forteller at hun skrev ned ordene fonetisk, og ler når hun tenker på hvordan hun skrev ned ordet «chair». Hushjelparbeidet gav med andre ord gode vilkår for å lære seg engelsk – og barna var nok mer enn villig til å hjelpe den utenlandske hushjelpen med å lære nye ord.

Når det kommer til sosiale kontakter, møtte Ida Pauline flere andre fra Nord-Norge i Seattle – mange av dem var fiskere i Ballard. Hun sier det var fint å ha kontakter hjemmefra der, og at hun hadde mye kontakt med nordmenn generelt. I tillegg var hun medlem i Daughters of Norway – losjen for norske kvinner. Dette vitner om at det var en trygghet i det å ha noe, eller noen, kjente i nytt land.¹¹⁷

Marie Berglund hadde en norsk venninne i Tacoma som ordnet henne jobb på en av cafeene i området. Flere av stamkundene der var nordmenn «og de kunne snakke norsk hele dagen».¹¹⁸ Her møtte hun han som skulle bli ektemannen hennes, også han var nordmann. Marie var et aktivt medlem av Daughters of Norway, og var president av organisasjonen hele fem ganger.

Hilda Marie Olsen sa at hun lærte seg engelsk etter hvert, fordi mange av vennene hennes var norsk – så de snakket morsmålet seg imellom.¹¹⁹ Bertha Sylliaasen derimot, gikk på skole med lillebroren for å lære seg engelsk.¹²⁰ Anna Haugen lærte seg engelsk via jobb, men arbeidet med ei kokke fra Oslo, som hun snakket norsk med og som ble en god venninne av henne.¹²¹

Dette tyder på at kvinnene gjorde en innsats for å lære seg et nytt språk, samtidig som de ivaretok morsmålet med å opprettholde kontakten med andre nordmenn. Selv om de var i et annet land, søkte de etter kontakt med det kjente.

Oppsummering og konkluderende bemerkninger

Kapittelets hovedmål har vært å rette blikket mot de mange kvinnene som reiste til Amerika, hvorfor de dro, og hvilke veier de valgte for å finne seg levebrød der de kom. Gjennom analyse av intervjuene har vi fått en dypere forståelse av kvinnenes motivasjoner for utvandring og arbeidsmønster. Kapittelet har også forklart hvilke motivasjoner som førte til at mange valgte å gå bort fra hushjelpyrket; slik som lønn, arbeidstid og -mengde. Det har også vist hvordan de ble innlemmet i samfunnet gjennom arbeid og språk, samtidig som de ivaretok kontakten med det kjente. Som vi har sett, blir det for enkelt å si at de dro *på grunn av* arbeid – utvandringsårsaken var mer kompleks enn det. Videre skal vi se på hvilken rolle ekteskap hadde på kvinners arbeidsmuligheter.

¹¹⁶ Intervju. Magdalene Underle (født Magdalene Førland). PLU, ukjent dato.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-56>

¹¹⁷ Apalseth, intervju.

¹¹⁸ Intervju. Marie Berglund (født Marie Louise Torheim). PLU, ukjent dato.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-15>

¹¹⁹ Intervju. Hilda Marie Olsen (født Hilda Marie Olsen, både hennes og ektemannens etternavn var Olsen). PLU, ukjent dato. <https://archives.plu.edu/index.php/audio-18>

¹²⁰ Sylliaasen, intervju.

¹²¹ Haugen, intervju.

4. Skjult arbeidsstyrke

I det forrige kapittelet så vi på hvordan livene til kvinnene var når de kom til Amerika. Dette kapittelet vil også omhandle livene deres, men perioden etter giftemål. Denne perioden er av spesiell interesse, da det er her kvinnene ofte blir mer eller mindre «usynlige» i litteraturen. Der mennene ofte blir omtalt etter titler eller yrker, får kvinnene en svært generell status som «husmor» – hvor bragder og slit går rimelig ubemerket hen. Kapittelet vil altså omhandle kvinnenes husmorarbeid, og hvorvidt de gjorde annet arbeid etter inngått ekteskap.

Her skal vi sammenligne folketellinger med intervjuene som ble brukt i forrige kapittel. Da er det grunn til å reise noen spørsmål om enkelte utfordringer med å bruke folketellinger som kilder, spesielt i settinger som denne. Problemstillingene for kapitlet er: Var det slik at kvinnene hadde yrker som ikke ble nevnt i folketellingene? Var husmorarbeidet så krevende at de ikke kunne ta seg arbeid ved siden av? Eller var de såpass økonomisk godt stilt at de ikke trengte noe annet arbeid ved siden av?

Formålet med kapittelet er å vise hvordan hverdagen til de gifte, norske innvandrerkvinnene i Seattle og omegn, var. Det skal dermed gis et bilde på hva kvinnene som individ og husmor gjorde. Dette er viktig nettopp fordi de ofte har blitt oversett i litteraturen, og fordi de daglige livene deres bestod av langt mer enn å bare være «hjemme». Samtidig var hjemmet en mangfoldig arbeidsverden i seg selv.

Folketellinger

Folketellingene for staten Washington, mellom 1880 og 1930, gir oss informasjon om bosted, navn, relasjoner, alder, sivilstatus, nasjonalitet, foreldres nasjonalitet, morsmål, år for immigrering, arbeid og etter hvert lønn. Gjennom slike opplysninger kan vi studere kvinnene på tidspunktene som er aktuell for oppgaven, og sammenligne med senere folketellinger. Dette gir oss mulighet til å finne utviklinger og endringer i livs- og arbeidssituasjonene deres.

I de digitale arkivene er det mulig å søke etter navn, årstall og nasjonalitet. Samtidig kan man krysse av for hvilke county og census man ønsker. Tar man for eksempel «census records», «King county», «1910, U.S Federal Census» og søker etter «Norway» på fødested, får man over 5000 treff.¹²² Her blir Inga Frodesen brukt som eksempel. Når hun kom til Amerika het hun Humlebæk, og er relativt enkel å finne. I sensus fra 1910 finner vi at hun arbeidet som *servant*, altså hushjelp eller tjener, hos familien Givale¹²³, var 22 år og født i Norge. Hun står nedskrevet som singel, uten barn, morsmålet hennes var norsk og hun kom til Amerika i 1909. Hun kunne snakke, lese og skrive engelsk.

Vi finner henne igjen i folketellingen av 1930, som Inga Frodesen gift med Frode Frodesen.¹²⁴ Her står også barna Olav, Anne og John sammen med nevø Peter Berg. Annen informasjon samsvarer med den andre folketellingen, som morsmål, fødested og lignende. Under yrke, derimot, står det «none». Etter navnet hennes er det en *H* skriblet bak *Wife*. H'en virker imidlertid *ikke* til å stå for Housewife. I folketellingen av 1920 ble

¹²² Washington Secretary of state, Washington State Archives, *census records*. Hentet 8. Januar 2021, <https://www.digitalarchives.wa.gov/Search#6>

¹²³ Uklar skanning, der deler av ordet mangler, og Givale blir det nærmeste jeg klarer å tyde.

¹²⁴ Family Search, «United states Census, 1930 – Washington- King- Seattle- ED 26». Lastet ned 12. Mai 2021. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33S7-9RCZ-WX7?i=6&cc=1810731&personUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AXC3Q-7WV>

kolonne 6 brukt til å indikere hvilket medlem av familien som var hjemmeværende¹²⁵, og vi kan anta at dette gjelder for 1930 også. Derfor vil man kunne se en H ved «kone», som tilsier at hun var ansvarlig for å ta vare på av hjemmet og familien.¹²⁶ Det betyr med andre ord at Inga Frodesen var hjemmeværende i 1930.

Dette er tilfellet hos 18 av de 20 kvinnene i gruppen med intervjuer fra forrige kapittel. Folketellingen av 1930 har blitt brukt som eksempel, da alle bortsett fra to av disse kvinnene var gift innen dette tidspunktet. Det er kun ektemennene deres som står med både yrkeskategori og -tittel. Var det så tilfelle at ingen av disse hadde arbeid etter at de giftet seg? Og var husmorarbeidet så oppslukende at de ikke hadde tid eller overskudd til å gjøre annet arbeid?

Husmorarbeid som *arbeid*

Først skal vi diskutere kort hvorvidt det husmødrene gjorde ble definert som *arbeid*. Som tidligere nevnt, er historikeren Gro Hagemann medforfatter av boken «Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Fra Vikingtid til 2000- årsskiftet». Her skriver hun at «industrialisering, urbanisering og kommersialisering førte til en innskrenkning av kvinnenens *arbeidsfelt* i familieøkonomien». ¹²⁷ Årsaken til dette var at hjemmet hadde vært en produksjonsenhet for mange, men etter hvert som maskiner og spesialarbeidere trådte inn i markedet, endret dette seg. ¹²⁸ Råvareproduksjon var ikke lengre nødvendig fordi man kunne kjøpe varene istedenfor å lage de selv, og økonomien gikk fra forråd til forbruk. ¹²⁹ Dette betydde derimot ikke at husmoren arbeidet noe mindre av den grunn.

«Overgangen til en forbruksøkonomi innebar ikke at husarbeidet forsvant, og heller ikke at det nødvendigvis ble mindre arbeidskrevende», fortsetter Hagemann. Selv om kvinnene ikke fulgte produkter fra råvare til ferdig behandlet, kuttet det ikke ned på arbeidsmengden eller tiden som ble brukt. De måtte likevel planlegge, kjøpe inn og bearbeide alt. I tillegg hadde tjenerholdet gått kraftig ned i siste halvdel av 1800-tallet, så det var færre til å utføre arbeidet. ¹³⁰ Dette kan vi anta at også gjaldt hos de 20 norske kvinnene som utvandret til Amerika, da ingen av dem nevner å ha hatt hushjelp eller tjenere.

Hagemann argumenterer for at selv om moderniseringen av husholdet gjorde noen ting lettere for kvinnen, kunne det også skape *mer* arbeid. Gjennom denne endringsprosessen kunne gamle oppgaver endre karakter, og bli mer krevende. «Det gjaldt både for rengjøring, matlaging, barneoppdragelse og omsorgsarbeid». ¹³¹ Kravene til renhold, sunnhet, trivsel og næringsrik mat endret seg og førte til økt arbeid – og alt havnet på kvinnenens skuldre da det var innen deres «domene». ¹³²

Husmoren hadde ansvar for å handle inn mat til hele familien, foredle den og noen ganger å dyrke den. Økt fokus på folkehelse og næring tilsa at denne maten skulle være etter visse retningslinjer også. Hun skulle vaske hus og hjem etter økt standard, samtidig

¹²⁵ «Homemaker» oversettes ikke direkte til norsk, hjemmeværende vil være det mest naturlige dersom man skal være kjønnsnøytral.

¹²⁶ Coleman, Ruby. Ukjent år. «Understanding the 1930 US Census» 2. april, 2021. <http://www.genealogytoday.com/columns/ruby/030111.html>

¹²⁷ Hagemann, 1999: 161

¹²⁸ Ibid: 161

¹²⁹ Ibid: 162

¹³⁰ Ibid

¹³¹ Ibid: 163

¹³² ibid

som hun hadde ansvar for å etterkomme familiens trivsel og følelsesmessige behov. Dette er arbeid som ikke teller timer, i motsetning til ektemennene som hadde gitte arbeidstider – og var ferdige på jobb når de gikk hjem for dagen. Et gammelt ordtak sier at «A man may work from sun to sun, but a womans work is never done» – noe som viser seg passende i denne sammenhengen.

Det er også verdt å nevne at arbeidet som ble gjort av husmødrene jeg har skrevet om, er samme type arbeid de fikk betalt for når de var hushjelp i andres familier. Da ble det regnet som et yrke i folketellingene, men ikke når man gjorde det i eget hjem. Altså kan det tenkes at det ikke var selve arbeidsoppgavene og utførelsen som ble sett på som *arbeid*, men heller om man fikk lønn for det.

Selv om de ikke nødvendigvis bidro til familieøkonomien med penger, var det de som brukte mest tid, og muligens energi, på å *forvalte* familien og husholdet. Av de 20 kvinnene jeg skriver om, sier de fleste likevel at de *sluttet å arbeide* etter giftemål – noe som kan diskuteres når husmorarbeidet var en jobb i seg selv.

Folketellinger forteller ikke alt

Som nevnt innledningsvis står nærmest samtlige av de gifte kvinnene som ble intervjuet, som husmor i folketellingene, og da med «yrke: ingen». Utfordringen med å bruke folketellingene her, er at de ikke gir noe annen opplysning om aktørene, enn de få detaljene som er nedskrevet. Det er veldig generell informasjon, som kan omgjøres til tellbare enheter og faktorer. Samlet får man en statistisk oversikt over befolkningen. Hensikten er ikke å bli kjent med individene, men å se demografiske sammensetninger i nasjonen.¹³³ Folketellingene ble også utført hvert tiende år, så enkelte år hvor husmødrene for eksempel hadde fulltidsstillinger kan ha blitt «borte» i statistikken.

Dersom man bruker de som en levning, ser man på andre faktorer enn bare det som står skrevet i folketellingene. Da kan vi finne annen informasjon enn detaljene som står beskrevet i skjemaene, ved å for eksempel se på hva de *ikke* har notert. For eksempel, så kan folketellingen fra 1930 fortelle oss at siden alle de gifte kvinnene står oppført som husmødre uten yrkestittel, ble ikke husmorrollen ansett som et yrke eller et arbeid. Dette kan vi anta fordi det ordrett står «yrkestittel: ingen», selv om bokstaven H står bak «kone». Og, siden ingen andre enn gifte kvinner står som husmor, kan vi regne med at tittelen var forbeholdt denne gruppen.

For å undersøke om det var tilfelle at disse kvinnene ikke hadde annen type arbeid, i tillegg til husmorarbeid, vil oppgaven igjen se på intervjuene som er nevnt i de foregående kapitlene. På denne måten får vi sammenlignet hva som står skrevet i offentlige dokumenter med hvordan kvinnene selv oppfattet det.

Oversikt over inntektsgivende arbeid

Dersom vi sammenligner kvinnene fra forrige kapittel med sensus, var det kun ei av de 20 som står oppført med yrke i 1930. To andre kvinner klarer ikke søkemotorene å finne igjen i folketellingene, selv om søkemotorene leter opp forskjellige måter å skrive navn på, og lignende navn. Dette kan være fordi de har endret navn eller har brukt kallenavn. Ei av de to var ugift og hadde ikke barn, og den andre nevner ikke ektemannen eller barna ved navn, så man kan ikke søke etter navn på andre relasjoner. De resterende 17 kvinnene har «yrkestittel: *ingen*».

¹³³ Den Norske Demografiforeningen. «Hva er demografi?» Hentet 2. februar, 2021. <https://demografi.no/hva-er-demografi/>

Den eneste som står oppført i folketellingene med yrke, er Henny Storwick; «*tailor*».¹³⁴ Her ser vi også at ektemannen står som *head*, og hun som *wife-H*. Som tidligere nevnt stod H for hjemmeværende, eller den som var ansvarlig for hjemmets vel og ve. Hvordan hadde det seg så at Henny stod oppført med annet yrke i tillegg til dette?

I intervjuene kommer det frem av hun hadde en fremtredende rolle hos en skredder, og at hun arbeidet fast i flere år. Ansvarsområdet, og måten hun forteller om arbeidet på, tyder på at hun hadde en fulltidsstilling og at det kan være en forklaring på hvorfor den står skrevet i folketellingen. Det kan også tenkes at jobben hun gjorde der, var av slik størrelse og natur, at Henny selv anså det som den dominerende beskjeftigelsen, over husmorarbeid. I tillegg hadde barna flyttet ut, og mannen arbeidet som fisker i Alaska så hun var mye alene, men «a fisherman's wife is used to those things, and I also had my job».¹³⁵ Her kan det tenkes at Henny betraktet skredderarbeidet som mer betydningsfullt, eller meningsfullt, enn husmorarbeidet. Hun sier selv at hun er vant til å være alene, og uten resten av familien, ville det ikke være mye annet å forvalte, enn seg selv og huset. Muligens er det derfor hun har oppgitt et annet yrke, enn husmor.

Tabellarisk oversikt over andre yrker

Ved hjelp av intervjuene har kvinnene blitt sortert inn i en egen tabell (se neste side), som omhandler arbeid *utenfor* hjemmets fire vegger. De har blitt plassert i «yrkesbokser» og antall, for å gi et annet bilde av hvordan arbeidssituasjonen deres var. Husmorarbeidet har vi allerede vært inne på, men dette er noe intervjuobjektene snakker overraskende lite om. Det de forteller om er hvilket arbeid de gjorde *ellers*.

Sammenlagt har det blitt notert elleve forskjellige *inntektsgivende* yrker som kvinnene sier de har arbeidet i – *etter* inngått ekteskap. Noen av dem har hatt flere forskjellige typer arbeid, og er da registrert under flere yrkesbokser. Et eksempel er Anna Ekrem: da ektemannen lå på sykehus etter en stygg ulykke, jobbet hun som sykepleier der. Når han ble bedre, fikk hun seg jobb på et «fish house» hvor hun skrelte reker og krabber i tolv timer om dagen, for 25 cent i timen.¹³⁶ I tabellen har Anna blitt telt under både «sykepleier» og «fiskerier».

Til sammen er det kun seks kvinner som ikke nevner noen form for lønnet arbeid, eller sier de ikke hadde tid eller mulighet til å arbeide etter at de giftet seg. Av de 14 andre finner vi en stor variasjon av yrker.

¹³⁴ Family search, «United States Census, 1930, Washington- Pierce county- Tacoma». Lastet ned 2. februar 2021. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRZZ-T4T?i=15&cc=1810731&personUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AXC3B-FKY>

¹³⁵ Storwick, intervju.

¹³⁶ Ekrem, intervju.

Tabell 3 Kvinnenes inntektsgivende arbeid, mellom 1920 og 1940

Yrke	Antall
Hushjelp	1
Restaurantbransjen	3
Vask/renseri	1
Fabrikk	1
Varehandel	2
Sykepleier	2
Fiskerinæring	1
Gårdsbruk	2
Bygg	1
Politikk ¹³⁷	1
Søm	2

Egen database. Satt sammen av informasjonen fra intervjuene til PLU og Voices of Ballard. Årstallene er omtrentlig, da kvinnene ikke sier nøyaktig når de arbeidet som hva.

Som oversikten viser, er de fleste yrkene ufaglærte – i likhet med tabellen i forrige kapittel, som presenterte deres første arbeid i Amerika. Oversikten her viser også yrker kvinnene hadde erfaring i fra før ekteskapet, eller fikk gjennom at det var familiebedrifter. Læringstiden som servitør eller butikkansatt var ikke lang og krevde ingen utdanning eller kurs. Flere av disse kan virke som strøjobber – hvor kvinnene trådte til når slektninger eller bekjente trengte hjelp. Likevel finner vi mange som har holdt stillingene fast over flere år. For å få dypere innsikt til hvordan dette arbeidet utfoldet seg, skal vi se nærmere på hvordan kvinnene selv beskrev det.

Annet arbeid, lønnet og ulønnet

Ikke nok med at arbeidet de gjorde i hjemmet ikke var anerkjent som arbeid, så kamouflerte bokstaven H med «kone» andre jobber også. Som nevnt hadde de fleste av de som ble intervjuet, en annen form for arbeid, i tillegg til husmørarbeid, men som ikke ble registrert i folketellingene. Uansett hvilket arbeid kvinnene gjorde – være seg husmørarbeid eller annet arbeid – var det ikke nok til å være utslagsgivende i sensus. Som kjent var det en rotfestet holdning i samfunnet at kvinner skulle være husmødre, og folketellingene bekrefter nettopp det.

Dette er ikke bare problematisk fordi det gir et ufullstendig bilde på kvinnenes arbeidsinnsats, men også statistisk sett da mye lønnet og ulønnet arbeid ble «kamouflert» av husmørtittelen. Vi kan tenke oss at kvinnene som for eksempel arbeidet som sykepleiere, var registrerte arbeidstakere hos et sykehus, da de fikk lønn derfra, men at jobben ville blitt kamouflert i folketellingene fordi formelen «Wife H + occupation = none». Slik som nevnt tidligere, var Anna Ekrem sykepleier, men står ikke oppført som det i folketellingene. Dette er et problem, da det kan gi et feilaktig bilde på, for eksempel, hvem som var sykepleiere og hvor mange de var. Det viser heller ikke hvordan Ekrems hverdag egentlig var, og gir et misvisende bilde av henne, både som husmor og sykepleier.

¹³⁷ Karina Langland (f. Anne Karina Abelsen) arbeidet som en «Precinct Committee Person» for det demokatiske partiet, hvor hun registrerte velgere og satt i the election board i tretti år. I dag er ikke «Precinct Committee Person» en betalt tittel, men om det har vært det, eller om hun har blitt betalt for arbeidet hun gjorde i the election board, har vist seg vanskelig å finne ut av. Hun regnes derfor som ei av de med lønnet arbeid, men med forbehold om at det kan være feil.

Vi skal se nærmere på hvilke forskjellige typer arbeidsvirkosomheter de gifte kvinnene i Seattle og omegn bedrev. Det er ikke for å motbeviser, eller undergrave arbeidet de gjorde som husmødre – men for å vise en annen type arbeid de gjorde, som ville ha gått i glemmeboken hadde det ikke vært for disse intervjuene. Muligens oppfordrer dette også til å tenke annerledes på husmorarbeid – fordi det viser til hvor mye arbeid kvinnene tok på seg.

Lønnet arbeid

«Did you contribute in any way to the family income, did you work in any way in those years?» er ett av spørsmålene Maureen Nesvig stilte Inga Karoline i intervjuet. «Oh, I did an awful lot of that.», svarte hun.¹³⁸ Inga Karoline sier selv at hun bidro til det økonomiske aspektet i husholdet ved å jobbe hos andre familier. De ringte henne, og ba om hjelp til å, for eksempel, vaske kjellere.

«I went there and did what they wanted me to do. (...) I cleaned out the basement, or washed the basements, on my hands and knees, with a brush, a rag and hot water, while I dried it – a little bit a time.»¹³⁹

Hun sier at hun tjente så lite på arbeidet at det var latterlig – men, det forteller oss at hun fikk lønn, og at arbeidet var tungt. Hun brukte også å dra til noen av husene hun hadde vært tjenestepike i tidligere, for å lage mat. Når hun arbeidet som kokk for dem, kunne det være opp til seks personer på middagsbesøk og hun måtte lage størrelsen på middagene deretter. De fleste av oss vet hvor anstrengende det er å lage middag til flere personer – og vi kan tenke oss at disse middagene ikke bare skulle være tilfredsstillende når det kom til smak, men også presentasjon. Inga Karoline hadde uansett hatt i hvert fall to forskjellige inntektsgivende jobber, i tillegg til å være husmor. Det er tre yrkestitler hun kunne fått, men som ikke er registrert noen plass i folketellingen av 1930: nemlig husmor, hushjelp og kokk.

Inga Karoline gjorde seg noen tanker rundt dette med husarbeid. Hun mente at mennene absolutt hadde det lettere enn kvinner på den tiden:

«They didn't do anything when they came from work. When they came from work that was that. After work all they did was take care of themselves. (...) I had to do everything that was to be done, as far as house is concerned.»¹⁴⁰

Hun argumenterte for at dette var en iboende holdning mennene hadde – noe de var vokst opp med. Huset var kvinnenens ansvar, og slik var det bare. Måten hun forteller dette på, viser en oppgittethet. Gjennom toneleie og ordlegging uttrykkes en urettferdighet om at mannen hadde en form for frihet hun selv ikke hadde. Ikke bare hadde hun fått dårlig lønn, men hun fikk ikke den fritiden etter at «arbeidsdagen» var over heller, siden hun var husmor. Dette tyder på at selv om de sosiale konvensjonene tilsa at de var husmødre, var ikke det en rolle kvinnene ensidig var fornøyd med. Inga Karoline skulle nok gjerne sett at ektemannen hjalp til hjemme, og at ikke alt husarbeidet falt på henne.

Et annet eksempel, er Caroline Andersen Rolie Norman. Hennes datter, Marilyn Moen, forteller at faren hadde hatt noen problemer, så moren hadde måtte arbeide hardt for å

¹³⁸ Andersen, intervju.

¹³⁹ Ibid

¹⁴⁰ Ibid

brødfø de to barna, seg selv og ektemannen.¹⁴¹ I tillegg hadde bestefaren deres på et tidspunkt bodd hos dem, og utgjort enda en munn å mette. Moen forteller at for å tjene penger, hadde Caroline gått til de andre norske husmødrene og tatt imot bestillinger på grønnsaker og kjøtt, hvorpå hun la inn ordren hos sin svoger som hadde gård. Dette var en løsning som gagnet både henne, svogeren og husmødrene. Hun og svogeren fikk en liten fortjeneste samtidig som de norske husmødrene fikk billigere råvarer. Hun hadde også arbeidet som selger i to butikker. I tillegg hadde Caroline og moren startet en restaurant i Port Alexander, Alaska.

«My mother and my grandmother had a restaurant there. My mother did the cooking, and my grandmother, who was quite a character, would banter with the fishermen. Well, they all did their work and so on. »¹⁴²

Her har vi en kvinne som tok seg av mannen, barna og faren. Hun hadde uten tvil inntektsgivende arbeid utenfor hjemmet, uavhengig av ektemannen, noe som ikke kommer til syne i folketellingen av 1930. Det interessante her er at idet de blir skilt, forandres yrkestittelen hennes fra «ingen», til restauranteier.¹⁴³ Om de drev denne restauranten i 1930, vites ikke. Men, datteren forteller om den når hun beskriver barndommen sin, at de hadde den i flere år, og at moren arbeidet mye. Skilsmissen gjorde henne ikke til noe mindre husmor heller, da hun i 1940 stod som overhodet i familien med sine to barn, så det var utelukkende sivilstatusen som kamuflerte arbeidstittelen i de tidligere folketellingene. Dette bekrefter igjen hvordan idealet om en hjemmeværende kone, skyggela annen aktivitet.

Anna Tobiason, på den andre siden, sier at hun ikke arbeidet etter at hun giftet seg. Likevel forteller hun at hun var med på den daglige driften av butikken hun og ektemannen eide sammen. Denne hadde de i ti år før sønnen overtok. Da fikk ektemannen seg jobb på fabrikk som innkjøper – hvor han kjørte mellom Washington og Idaho. Slik hun beskriver det, var hun alltid med, og gjorde jobben *sammen* med han, både på reiser og hjemme. Hun sier selv at «de» pensjonerte seg etter seks år.¹⁴⁴

Det samme gjelder Clara Magnussen. Hun og ektemannen hadde en egen «delikatessen» på the Sanitary Market. Der solgte de smør, egg, ost, potetsalat, rekesalat og «crabcakes». Dette var en jobb som, ifølge henne selv, holdt henne veldig opptatt. Mannen ville ikke at hun skulle jobbe; men hun måtte det så lenge de hadde butikken, og hun kunne fortelle om lange, kalde dager på det åpne markedet.¹⁴⁵

Her kan vi tenke oss at siden bedriftene var familieeid, stod ektemennene som den offisielle eieren. Dermed var det mennene som ble ansett som den inntektsgivende av de to partene, selv om kvinnene indirekte (gjennom ekteskap) var medeier, og deltok i driften. På denne måten ville de mest sannsynlig ikke stått som en lønnet arbeider heller, og da falt de mellom to stoler. Det kan også diskuteres om de så på butikken som en *forlengelse* av hjemmet, siden de eide den selv, og at det derfor var en åpen grense mellom å være butikkarbeider og husmor. Det kan også tyde på at kvinnes arbeid ble

¹⁴¹ Intervju. Lynn Moen (Født Marilyn Rolie). National Nordic Museum (tidligere Nordic Heritage Museum), 3. november 2012. <https://nordicmuseum.pastperfectonline.com/archive/7086E141-D0E9-4C64-B315-685912144530>

¹⁴² Ibid

¹⁴³ Family search, «United States Census, 1940, Washington- King County- Seattle Election Precinct, Seattle, Tract B-1» Hentet 2. februar 2021. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G9M1-9VGS?i=2&personUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AK93M-VN8>

¹⁴⁴ Myklebust Tobiason, intervju.

¹⁴⁵ Magnussen, intervju.

sett på som en del av mennenes butikkdrift, og ikke som et *eget* kvinnearbeid. Altså, åpner det for at arbeidet deres ikke ble sett på som individbasert, men var et samarbeid. Det var *husholdet* som var arbeidsenheten, ikke individene. Dette samarbeidet var situasjonsbestemt av mannen; slik som Anna beskriver at *han* fikk seg jobb, men at *hun* var med, og Clara som sier mannen ikke ville at hun skulle jobbe, men at butikken «hans» krevde det.

Utdanningsbaserte yrker

Til nå har vi sett kvinner med arbeid – både selvstendig og side om side med ektemennenes – som ikke ble notert i folketellingene. Selv med «uavhengig»¹⁴⁶, inntektsgivende arbeid som var utdanningsbasert, står de ikke oppført med yrke. I tabell 3 ser vi at det kun var ett av yrkene som krevde høyere utdanning, og det var sykepleier. Der har begge kvinnene utdannet seg i Amerika og gjort omfattende arbeid både før og etter inngått ekteskap, uten at det vises i sensus.

Vi har allerede vært innom den ene av sykepleierne, Anna Ekrem. Den andre er Magdalene Underle. Hun var ansatt på Tacoma General Hospital og «indianersykehuset», i tillegg til at hun tok hjemmebesøk. Under intervjuet spurte Maureen Nesvig hvorfor Magdalene hadde arbeidet så mye. Da svarte hun «they always needed nurses, and of course women didn't work so much then, but I felt that I was needed.». Maureen hadde tydeligvis pratet med Magdalene om dette tidligere, for det neste hun sa var: «You said once before that nursing was your life's worth, that it was very important to you? », noe Magdalene bekreftet – «It was.».¹⁴⁷ Sykepleieryrket var hennes livsverk – noe hun var stolt av. Hun forteller at hun hadde 20 timers arbeidsdager når hun var på tilkalling til hjemmebesøk, og tjente rundt 25 dollar i måneden. I tillegg hadde de gård som hun hjalp til med. Sykepleieryrket var ikke basert på et samarbeid mellom mann og kone, og kvinnene stod selvstendig i sitt erverv. Arbeidsdagene var lange og lønnede, men var likevel ikke av slik karakter at det ble nevnt i folketellingene.

Her ser vi at selv med lange arbeidsdager, utdanning og direkte bidrag til markedsøkonomien i form av lønn, ble yrkene ikke ansett som hovedoppgaven deres. Dette viser flere yrkestitler, som har blitt kamuflert av husmorrollen i folketellingene.

Ulønnet arbeid

Annen type arbeid som heller ikke kommer frem i folketellinger, er frivillig arbeid. Flere av kvinnene var svært aktive i organisasjoner som var til for å hjelpe de norske innvandrerne i Amerika. En slik organisasjon er Daughters of Norway, som det allerede er skrevet om i bakgrunnskapittelet. Selv om det var frivillig, var det likevel mye *arbeid* som gikk inn i deltakelsen, styringen og organiseringen av disse losjene.

Av kvinnene som har blitt intervjuet, var 12 av 20 aktive i de norske losjene i Seattle og omegn. Aktivitetsnivået var dog varierende. Inga Frodesen blir brukt som eksempel, da hun er en av de som har hatt en overordnet stilling, og vist seg som svært betydningsfull for organisasjonene.

Inga Frodesen var kjent som «the Mother of Norse Home».¹⁴⁸ Datteren Anne Marie Frodesen Steiner forteller at moren var «born liberated», altså «født frigjort». Ordvalget

¹⁴⁶ Med «uavhengig» menes her at det ikke var i samarbeid med ektemann eller andre familiemedlemmer.

¹⁴⁷ Intervju. Magdalene Underle (født Magdalene Førlund). PLU, ukjent dato.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-56>

¹⁴⁸ Nordic Heritage Museum, 2012

til Frodesen Steiner hentyder at hun var fri til å gjøre, eller arbeide med, det hun selv ønsket. Hun går nemlig videre med å forklare at kvinnefrigjøring var noe hun selv aldri forstod oppstyret med, siden moren alltid hadde vært «active and involved».¹⁴⁹ Det er ingen tvil om at Inga Frodesen var nettopp det: hun sang på et skandinavisk radioprogram som het «Lundquist Lilly Hour», var president i «the Norwegian Hospital Association» og en drivkraft til etableringen og bygningen av «the Norse Home». Sistnevnte var det første aldershjemmet i Washington med «Federal Housing Administration» finansiering – føderale pantelån designet for personer med lav til moderat inntekt, som kan ha lavere kredittpoeng enn gjennomsnittspersonen.¹⁵⁰ Det var etablert som et sted for pensjonerte nordmenn, med et helsesenter for de som ble syke.

Inga Frodesen organiserte de første 19 gildene til aldershjemmet, før hun i 1957 fikk slag – samme år som det åpnet. Gildenes formål er å holde lunsjer, andre arrangementer og prosjekter til innsamling av penger for å hjelpe til med finansiering og drift av aldershjemmet.¹⁵¹

Hun var også leder i 17. mai-komiteen, president i «Daughters of Norway», «Grand Lodge» og «Nordmannsforbundet», samt grunnlegger av «the Pacific Northwest Chapter» i 1948. Hennes arbeid gjenspeiles i måten datteren forteller om henne: «My mother was more or less the heart of the Norwegian-American community in her prime, the mid '30s, until 1957.»¹⁵²

I 1937 og 1938 hadde hun ledet to turer til Norge fra the Pacific Northwest. På hver tur var det 50 personer, hvor noen tok toget fra andre siden av Amerika for å bli med. Mange av dem hadde ikke vært tilbake i Norge siden de dro derfra. Da fikk hun også kallenavnet «Mother Norway of the Pacific Northwest».¹⁵³ På turene hadde hun tatt opptak, og viste seinere frem videoene for å samle inn penger til Norge under okkupasjonen. For dette arbeidet ble hun tildelt St. Olavs medaljen i 1957, gitt av Kong Haakon.

Til tross for at den enorme mengden arbeid Inga gjorde, ble hun ikke regnet som arbeidende i folketellingene. I likhet med at «husmor» ikke ble regnet som et yrke, ble heller ikke veldedighetsarbeid det – uansett hvor mange timer jobb som inngikk i dem. Arbeid og arbeidstitler var i stor grad forbundet med menn, og slik vi har sett, kunne hverken lønnen, utdanningen eller arbeidstimene til kvinnene, endre på dette.

Arbeidet kvinnene gjorde ved siden av husmorrollen, var ikke nødvendigvis av mindre betydning – hverken for dem eller familiene deres. Det var andre faktorer som spilte inn på hvorfor de ikke ble registrert som en egen arbeidsstyrke i folketellingene. Noe som leder oss til neste tema.

Hvorfor var husmorrollen så dominerende i folketellingene, og hva forteller det oss om samfunnet?

For å få bedre forståelse for *hvorfor* husmorrollen kamuflerte andre arbeidstitler, må man se på hvordan holdninger samfunnet på den tiden hadde til gifte kvinner. For selv om

¹⁴⁹ Ibid: 62

¹⁵⁰ Segal, Troy. «Federal Housing Administration (FHA) Loan» *Investopedia.com*. Lastet ned 19. Januar 2021. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/fhaloan.asp>

¹⁵¹ Nordic Heritage Museum, 2012: 63. Gilde er her en oversettelse fra «guilds», og er en betegnelse på de sosiale gruppene som gjorde veldedighetsarbeid for the Norse Home.

¹⁵² Ibid: 63

¹⁵³ Ibid: 64

kvinnene har ansett sitt eget arbeid som viktig og givende, har hverken husmoryrket eller andre beskjeftigelser fått en nevneverdig plass i litteraturen om utvandringen deres.

Kvinnehistorikeren Kari Melby, skriver om husmorens epoke i boken «Med kjønnsperspektiv på norsk historie». Også dette kapitlet er skrevet om norske kvinner, og om forhold i Norge. Jeg er klar over at det ikke bygger på forskning spesifikt om Seattle og amerikanske husmødre. Likevel har jeg valgt å bruke det om de norske innvandrerkvinnene i Seattleområdet, og jeg anser forskningen som overførbar. Dette er fordi forholdene viser seg å være nokså like. I delen om arbeidsliv og kvinnearbeid, skriver nemlig Melby:

«Ekteskap for en kvinne betydde nemlig at hun ikke var yrkesaktiv – sånn stort sett. Her snakker vi ikke lengre om demografi alene, men om et kulturelt fenomen – nemlig den grunnfestede oppfatningen om at yrke og ekteskap ikke hørte sammen – for kvinner.»¹⁵⁴

Slik får vi bekreftet at det var en kulturell oppfatning at kvinnene ikke skulle ha arbeid etter ekteskap, noe som understreker hvorfor kvinnene fra intervjuene ikke har blitt oppført som yrkesaktive i folketellingene. Hun trekker også frem familiens økonomiske situasjon som forklaring på hvorfor kvinnene var hjemmeværende.¹⁵⁵ Økt reallønn var også et faktum i Amerika, som vi var inne på i bakgrunnskapittelet, og skulle i prinsippet eliminert behovet for en arbeidende kone.

Melby tar også opp et annet tema som er utrolig viktig for dette kapitlet, nemlig at kvinnene var underregistrerte i offentlig statistikk:

«Måten kvinners yrkesaktivitet ble registrert på, var bestemt av samtidens oppfatninger av hva som passet seg for en kvinne. Statistikken inneholdt et normativt, ideologisk element. For det ene ble gifte kvinner som hadde produktivt arbeid i husholdet, ikke regnet som yrkesaktive, men som husmødre. (...) For det andre ble gifte kvinners lønnede arbeid utenfor husholdet underregistrert. Det betyr at det er viktig å benytte også andre kilder når kvinnearbeidet skal undersøkes.»¹⁵⁶

Dette normative, ideologiske elementet er også synlig i folketellingene vi har vært gjennom i oppgaven. Husmoren *hadde* «produktivt arbeid i husholdet». Og vi har sett at det ikke ga utslag i registreringen av yrker. Vi har også sett at det lønnede – og ulønnede – arbeidet utenfor husholdet ikke ble registrert i det heletatt. Intervjuene har derfor vært en formidabel kilde til å undersøke hvordan kvinnearbeidet *faktisk* kan ha foregått i Seattle og omegn. Igjen understreker det hvor viktig minnene er, og forskning med kvalitativ metode, for å få frem kvinnenenes aktiviteter.

Oppsummering og konkluderende bemerkninger

Kapitlet handler om hvordan folketellingene ikke kan bli ansett som en nøyaktig avbildning av befolkningens sysselsetting. Dersom de skal brukes i forskning, må man ta til høyde for at det finnes informasjon som på en måte er skjult, slik som at husmortittelen rett og slett har kamuflert annet arbeid. I dag vil et kjapt blikk på de gamle folketellingene gi et bilde av et samfunn hvor det nærmest bare var menn som

¹⁵⁴ Melby, Kari. «Del IV: Husmorens epoke. 1900- 1950.» I *Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Fra vikingtid til 2000-års skiftet*, redigert av Ida Blom og Sølvi Sogner. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag, 1999: 271.

¹⁵⁵ Ibid

¹⁵⁶ ibid

arbeidet, mens de gifte kvinnene var hjemmeværende, og per definisjon «ikke-arbeidende».

Forskningen min har rettet søkelys på hvorfor dette kan gi et fordreid bilde av de norske innvandrerkvinnenes arbeid, og muligens gi de en ufortjent stilling som *ikke-produktive* – nettopp på grunn av ideologiske elementer som tilsa at de skulle være hjemme. Oppgaven viser at de i flere tilfeller var produktive, yrkesaktive og tjente penger – men at innsatsen går ubemerket hen dersom man kun ser på folketellingene.

5. Tradisjoner og amerikanisering

De foregående kapitlene har handlet om kvinnenes møte med Amerika, deres tidlige faser der og deres rolle som husmor. Mange hadde familie og bekjente å lene seg på, og som de kunne snakke norsk med. Kvinnene var ofte aktive i organisasjoner som ivaretok den norske kulturen og tradisjonen. Likevel, var de innlemmet i det amerikanske storsamfunnet. De måtte lære seg språket for å gjøre seg forstått på arbeidsplassene, og ute blant andre folk. De hadde amerikanske naboer, kollegaer, venner og andre sosiale kontakter å forholde seg til. I den forbindelse er det av interesse å finne ut av i hvilken grad de ivaretok sin norske arv, samtidig som de ble amerikanisert.

I artikkelen «Domestication and Americanization: Scandinavian women in Seattle, 1888 to 1900», hevder Janice Reiff Webster at akkulturasjonen var «nært komplett» ved andregenerasjons innvandrere.¹⁵⁷ Dette mente hun var fordi mødrene deres hadde lagt norske tradisjonsmønstre fra seg, idet de inngikk ekteskap. Kapittelets formål vil derfor være å undersøke om amerikaniseringen da gikk på *bekostning* av det norske. Problemstillingen for kapitlet blir som følge: ivaretok de norske innvandrerkvinnene den norske tradisjonen, etter integrering og giftemål? Eller var dette noe de gikk bort fra? Og hva ble så ansett som «norske tradisjoner» for dem?

Norske tradisjoner

Det sier seg selv at man ikke kan være interessert i, eller opptatt av, *alle* aspekter ved ens egen kultur. Jeg kan elske norsk folkedans og bunader, og samtidig være totalt uinteressert i skigåing; det gjør meg ikke mindre norsk av den grunn. Derfor vil det kun være nyttig å ta for seg de norske tradisjonene som kvinnene selv anså som *norske tradisjoner*. De aspektene som ikke blir nevnt er ikke uviktige, bare ikke relevant i denne settingen.

Reiff Webster beskriver «skandinaviske tradisjonsmønstre» som flere ting: først og fremst, innebar det at kvinnene arbeidet i et hushold – de gikk fra å arbeide i sitt fars hus, til noen andres.¹⁵⁸ For det andre, bodde de hos de de arbeidet hos, noe vi var inne på i kapittel 3 under temaene utvandring og arbeid. For det tredje, arbeidet de etter giftemål, noe som ble diskutert i forrige kapittel. Neste del skal utdype dette i større grad.

«Domestication and Americanization: Scandinavian women in Seattle, 1888 to 1900»

Reiff Websters artikkel om domestisering og amerikanisering, blir brukt gjennomgående i dette kapitlet. Det er fordi den tar for seg relevante temaer som akkulturasjon og integrering, og hun skriver om den kvinnegruppen som denne oppgaven handler om. Denne delen presenterer artikkelen i korthet, og handler med andre ord *kun* om hennes forskning. Deler av artikkelen vil ikke bli gjengitt, da ikke alt er like relevant for oppgaven.

I artikkelen argumenterer hun for at kvinnene som emigrerte til Seattle, hadde lett for å legge fra seg sin europeiske fortid.¹⁵⁹ Deres amerikanske fremtid var nemlig langt viktigere, og gjorde at deres tradisjonelle roller og ansvar ble satt til side. I stedet så de til byens lokale kvinner. Skandinaviske organisasjoner, som «Fremad» og «the

¹⁵⁷ Reiff Webster, 1978

¹⁵⁸ Ibid

¹⁵⁹ Ibid

Workingman's society», skriver hun at var til for å fremme deres liv i Amerika, gjennom å for eksempel lære engelsk.¹⁶⁰

«The Scandinavian newspapers captured the essence of both Seattle communities when they repeatedly reported that Scandinavians in Washington were anxious to speed their acculturation into American life. »¹⁶¹

De norske kvinnene levde livet etter den overnevnte konteksten, fortsetter Reiff Webster, og mener at de forskjellige livsstadiene reflekterte samfunnet de var en del av. Enslige kvinner som kom rett fra Norge, var lik sine skandinaviske motparter, mens gifte kvinner var mer etablerte i det amerikanske samfunnet, og tok likhetstrekkene sine derfra. Når det kom til andregenerasjons innvandrere, var akkulturasjonen nær komplett. «The sense of Swedish or Norwegian heritage remained, but the reality was American. »¹⁶² Hva hun mener var «igjen» av denne «følelsen», utdyper hun ikke.

Det var altså rundt giftemålet at Reiff Webster mener de begynte å bryte med det tradisjonelle europeiske mønsteret, for å lene seg mer mot det amerikanske. I Sverige og Norge var det vanlig at kvinnen supplerte mannen i hans arbeid, enten ved å administrere arbeidet på gården mens han var på havet, eller som medarbeider hvis han var hjemme. Reiff Webster skriver at *ulikt* sine skandinaviske medsøstre, arbeidet ikke de gifte kvinnene i Seattle hverken «outside the home nor played any particular economic role within the household».¹⁶³ *Grunnen* til at de ikke tok arbeid utenfor hjemmet, var for å ta vare på eget hushold.¹⁶⁴

Det amerikanske bymønsteret, kontra europeisk landbruksmønster, tillot kvinnene å være hjemme mener Reiff Webster.¹⁶⁵ Dette skiftet forklares som et *ønske* om å ikke jobbe, samt at den enorme overfloden av single menn som dominerte jobbmarkedet, ekskluderte kvinnene. Seattles økende velstand og ekspansjon gjorde at det alltid var etterspørsel etter arbeidere, og de norske ektemennene hadde derfor fast jobb og en jevn inntekt. I lys av den sikre økonomiske statusen til mennene, virket det *unødvendig* for kvinnene å finne seg jobb bare for å ha et økonomisk overskudd i tilfelle dårlige tider. Her skriver også Reiff Webster at husmødrene hadde få barn, og dermed *mye fritid* til rådighet. Denne brukte de til å sosialisere seg med venner og naboer, og arbeidet dermed for å innlemme seg inn i byens levesett.¹⁶⁶

Reiff Webster bruker de to gruppene (gift og ugift) med skandinaviske kvinner til å illustrere hvor *lett* de etniske gruppene ga opp sitt europeiske oppgav. For det første hadde flere av de som flyttet til Seattle, allerede bodd i Amerika i noen år, da i Midtvesten. Disse hadde brutt opp med det etnisk norske eller svenske samfunnet der, idet de flyttet til Seattle. Deres møte med Amerika hadde tidligere lært dem engelsk og hva som utgjorde en «god amerikaner», skriver hun. Derfor trengte de ikke lengre et sterkt, etnisk lokalsamfunn som buffer til det ukjente, og menget seg gjerne med lokalbefolkningen. For det andre, gjorde arbeidssituasjonen i Seattle det slik at de kunne

¹⁶⁰ Reiff Webster, 1978

¹⁶¹ *ibid*

¹⁶² *ibid*

¹⁶³ Reiff Webster, 1978

¹⁶⁴ *ibid*

¹⁶⁵ Hun skriver innledningsvis at «A large majority were daughters and sons of pheasants, pushed from the land by the rapid increase in population in both countries. »

¹⁶⁶ Reiff Webster, 1978

leve godt, og velge hvilke boliger og områder de selv ønsket. Det var mulighetene i byen som gjorde at de drev lengre vekk fra «det typisk norske og svenske».¹⁶⁷

Etter hvert ble det i større grad dannet en etnisk bevissthet, som førte til grupperinger innad i byen, hvor nordmenn og svensker organiserte seg gjennom foreninger og institusjoner. Uansett, konkluderer hun, arbeidet de skandinaviske borgerne villig mot å bli amerikanere på *bekostning* av sin europeiske arv. «The spirit which had guided the Swedish and Norwegian women in the decades before 1900 continued 20 years later».¹⁶⁸

Kvinnenes valg av ektemenn

Andreas Helland skrev i 2013 sin masteroppgave «Nordmenn i Seattle i 1930», hvor han undersøkte norske familier og enslige i Ballard. Blant annet har han forsket på hvilken nasjonalitet de giftet seg med.¹⁶⁹ Av de norskfødte som var ugift når de kom til Amerika, hadde 67 prosent av mennene giftet seg med en norskfødt kvinne, og 12,3 prosent giftet seg med en norsk-amerikansk kvinne. Av kvinnene giftet 73 prosent seg med en norskfødt mann, og 5 prosent seg med en norsk-amerikaner. Altså hadde nærmere 80 prosent av begge kjønn giftet seg med noen av samme etnisitet som en selv.¹⁷⁰

Hellands funn samsvarer med funnene mine. Kvinnene i intervjugruppen giftet seg stort sett med nordmenn. 18 av 20 giftet seg med en norsk mann, ei med en norsk-amerikaner og ei giftet seg ikke i det heletatt. Henny Storwick og Caroline Andersen Rolie Normann var de eneste kvinnene som giftet seg to ganger – begge ekteskapene deres var med nordmenn.

Det norsketniske samfunnet i Seattle og omegn, ser ut til å ha vært avgjørende når det kom til å finne seg ektemenn. Anna Myklebust giftet seg med broren til svigerbroren – John Ray Tobiason.¹⁷¹ Anna Aunli møtte John Haugen på en fest med nordmenn. Clara Sylte møtte Mike Magnusson på the Scandinavian lodge. Caroline Andersen møtte Chris Rolie gjennom hans søster, Astri, på korøving i the Immanuel Lutheran Church.¹⁷² Og slik fortsetter det: de kvinnene som møtte sine fremtidige ektemenn i Amerika, møtte dem gjennom de norske organisasjonene eller bekjente. Det tyder på at de oppsøkte kjærlighetsinteresser på arenaer de var kjent med, og sikre på, og gjennom kontakter som de hadde tillit til. Det gjorde nok valget av ektemenn tryggere, fordi de gjennom bekjentskap kunne forhøre seg om deres karakter.

Andre giftet seg med noen de kjente fra før utvandringen, slik som Hilde Marie Olsen.¹⁷³ Hun hadde først møtt ektemannen på hjemstedet. Da han plutselig så henne på en buss i Tacoma hadde han sagt «Are you here? Are you married?», og slik var det gjort.¹⁷⁴ Wilhelmina Marie Strom hadde møtt ektemannen i Oslo, men giftet seg ikke med han før mange år etterpå, når de møttes i Seattle. Igjen viser det til den overnevnte tryggheten. Også her er valget av ektemenn basert på en forkunnskap de kunne ha hatt, om at det var en bra mann, eller et godt parti.

¹⁶⁷ Reiff Webster, 1978

¹⁶⁸ *ibid*

¹⁶⁹ Andreas Helland. 2013. «Nordmenn i Seattle I 1930.» Masteroppgave i historie, Høgskolen i Bergen/Universitetet i Bergen: 56

¹⁷⁰ *Ibid*

¹⁷¹ Altså broren til søsterens ektemann.

¹⁷² Skannet dokument tilsendt per epost, fra National Nordic Museum, ukjent opprinnelse.

¹⁷³ Olsen, intervju.

¹⁷⁴ *Ibid*

Det virker merkelig at Reiff Webster mener at amerikaniseringsprosessen virkelig tar av når de gifter seg, spesielt når de hadde en tendens til å gifte seg med sine egne. Det kan tenkes at hun mener begge partene var blitt såpass integrert i samfunnet frem til de møttes, og at de sammen utgjorde en «amerikanisert enhet». Likevel, vil et ekteskap med noen av samme etnisitet, tyde på at de hadde et ønske om å dele *hverdagen* med noen med lik bakgrunn som seg selv. Ektemennene var med andre ord en daglig påminnelse, og mest sannsynlig også ivaretaker, av det norske. Spesielt siden de snakket norsk sammen hjemme, slik som kvinnene i intervjuene.

Vi kan tenke oss at samme bakgrunn tilsvarer like tanker og verdier, noe som gjør det lettere å forstå hverandre. Slikt sett kunne ekteskapene forsterke kulturen og tradisjonene fra Norge, uten eventuelle språkbarrierer eller etniske ulikheter. Vi skal komme tilbake til hvordan de ivaretok tradisjonene i hjemmene etter hvert.

Ekteskap hos etterkommerne av de norske kvinnene

Av *norskamerikanerne*¹⁷⁵ har Hellan kommet frem til at 42,4 prosent hadde funnet seg norsk, eller norskamerikansk, ektefelle blant mennene, mens kvinnene hadde en litt sterkere andel med 44,2 prosent.¹⁷⁶ Som Caroline Andersen Rolie Nordmanns datter, Marilyn Moen, nevner i intervjuet sitt, var det en forventning foreldrene hadde. De forventet at også hun kom til å finne seg en av skandinavisk ætt, siden de hadde det.¹⁷⁷ Ved spørsmål om hva faren tenkte om en god venn av henne, hadde han svart «Well, who you go with or who you marry is up to you, but it does seem to me you could find a nice Norwegian boy, or a Dane, or even a Swede.»¹⁷⁸ Hun flirer når hun forteller om dette, og fortsetter med at hun trodde det var en form for spøk, men at hun tok alvor i det og endte opp med å gifte seg med en snill, norsk mann.

Dersom akkulturasjonen var «nær komplett» idet de norske kvinnene inngikk ekteskap, slik som Reiff Webster hevdet, ville neppe denne forventningen ligget til grunn. Hellans statistikk, og Moens uttalelse, viser til at det var en viss interesse for å ivareta det skandinaviske, også blant annengenerasjons innvandrere. Dette er dog et svært lite segment som er forsket på i Hellans masteroppgave, og denne oppgaven har heller ikke forsket noe videre på dette, da det er førstegenerasjons innvandrere som er fokusgruppen her.

Kjønnsroller

Reiff Webster skriver at en av grunnene til at kvinnene ikke tok seg arbeid utenfor hjemmet, var for å ta vare på eget hushold. Dette åpner opp for spørsmål, var nå *det* så annerledes fra Norge? For å komme nærmere et svar, må vi se på forskjellige aspekter ved hvorfor de «ikke» tok seg arbeid utenfor hjemmet. Dette er også noe vi har vært innom i foregående kapitler, og vi vil derfor ikke gå inn på hvorvidt husmorarbeid kan defineres som arbeid. Det jeg kort skal redegjøre for, derimot, er hvordan kvinnens arbeidsplass ble i hjemmet, mens mennenes ble adskilt fra huset.

Som beskrevet i bakgrunnskapittelet, var det et klart overtall av norske menn, kontra kvinner i Seattle.¹⁷⁹ Dette samsvarer med Reiff Websters funn, i delen om mennenes

¹⁷⁵ I denne sammenhengen blir «norskamerikaner» brukt om etterkommere av en, eller to, nordmenn. Da spesielt andregenerasjons innvandrere.

¹⁷⁶ Helland, 2013: 57

¹⁷⁷ Moen, intervju.

¹⁷⁸ *ibid*

¹⁷⁹ Adams Hegstad, 1985: 55-75

sikre økonomiske status. Hun skriver at gode lønninger og et stabilt arbeidsmarked ga ungene og ektemennene en fordel – fordi det var et stort tilbud av arbeidsplasser, og de var arbeidskraften til å ta disse stillingene. Det skal også merkes at de på samme tid ikke trengte å forlate arbeidsplassen, for å, for eksempel, ta seg av barn. Barnehager fantes ikke, og noen måtte ta vare på de små – så det naturlige valget falt på kvinnene. Om dette skriver Hagemann:

«Dette er perioden da hushold og arbeid for første gang i historien i stor skala var fysisk adskilt. Reproduksjonsoppgavene kunne ikke utføres i nærheten av arbeidsplassen, og reproduksjonen kom til å representere et problem for samfunnet. Når kvinnene ble igjen hjemme for å ta vare på barn og andre pleietrengende, tilbød de en løsning på problemet. Det kan se ut som konservering av kjønnsordningen var en forutsetning for at det moderne samfunnet skulle fungere.»¹⁸⁰

I sitatet nevnes det moderne (norske) samfunnet, altså et bysamfunn. Norge på denne tiden hadde byer på lik linje med Amerika; Kristiania hadde nærmere 250 000 innbyggere, målt opp med Seattles 80 000 i 1900.¹⁸¹ Separeringen av reproduksjonsoppgaver og arbeidsplassen var like reell i Norge som i Amerika, likevel setter Reiff Webster et amerikansk *bymønster* opp mot et nordisk *landbruksmønster*, som er to svært forskjellige sammenligningsgrunnlag. Grunnen til dette, slik hun skriver det, er at «majoriteten» av kvinnene var døtre, eller sønner, av bønder.¹⁸² Ingrid Semmingsen skriver:

«(..)under 1880-årenes utvandringsflom kom flertallet av Amerikafarerne fra landsbygda. Mer enn to tredjedeler av dem som utvandret fra 1879 til 1893, hørte hjemme i rikets bygder. Men byenes andel var større enn den noen gang hadde vært.»¹⁸³

Dette samsvarer med Reiff Websters påstand: flertallet var fra bygdene – også ved den tredje bølgen. Men Reiff Webster hevder at *nesten alle* var fra landsbygda, og det kan argumenteres for at to tredjedeler er mange, men ikke «nesten alle». Slik oversikten fra SSB viser (se neste side), var 33 061 av utvandrerne fra landsbygdene, og 11 106 fra byene, i årene mellom 1881 og 1900.

¹⁸⁰ Hagemann, 1999: 159

¹⁸¹ City of Seattle, Strategic Planning Office. «Decennial Population, City of Seattle, 1900- 2000», 2001. Lastet ned 2. Februar 2021. URL: <https://www.seattle.gov/Documents/Departments/OPCD/Demographics/DecennialCensus/1900to2000Decennia/PopulationOverview.pdf> og SSB, ukjent årstall. «Meddelelser angaaende Kristiania by». Lastet ned 2.februar 2021. URL: <https://www.ssb.no/a/histstat/artikler/art - 2000 - 12 - 12 - 01.html>

¹⁸² Reiff Webster, 1978

¹⁸³ Semmingsen, 1950: 194

Tabell 4 Oversikt over norske utvandrere, bygd og by

Tidsrum.	Hjemmehørende middel-folkemengde		Årlig utvandring i fem-året fra		Årlig utvandring pr. 1000 innbygger fra	
	byer.	bygder.	byer.	bygder.	byer.	bygder.
1866—70.	281 026	1 439 773	1 952	12 928	6.9	9.0
1871—75.	314 079	1 462 554	2 193	6 835	7.0	4.7
1876—80.	373 352	1 495 002	1 783	6 266	4.8	4.2
1881—85.	423 356	1 512 034	6 083	15 057	14.4	10.0
1886—90.	453 267	1 520 940	5 559	10 637	12.3	7.0
1891—95.	505 628	1 543 495	3 712	8 491	7.3	5.5
1896—1900.	582 659	1 587 089	1 835	4 933	3.1	3.1
1901—05.	642 348	1 636 268	6 747	13 892	10.5	8.5
1906 - 10.	673 121	1 681 365	5 847	11 685	8.7	6.9
1911—15.	722 944	1 730 052	2 889	6 022	4.0	3.5
1866—1915.	511 221	1 595 700	3 860	9 675	7.6	6.1

kilde: SSB. S 36 Norges offisielle statistikk. VII.25. Utvandringsstatistikk (Statistique de l'émigration.)

Riktignok var det en større andel av bybefolkningen som utvandret da, enn tidligere, men de var ikke i nærheten av å nå landsbyfolket i antall.

Industrialiseringen hadde, også i Norge, ført til urbanisering og en overflod av unge menn på arbeidsmarkedet.¹⁸⁴ Men, når det kommer til det «skandinaviske mønsteret» med kvinner som hadde arbeid ved siden av mannen, var ikke dette tilfellet i *byene* i Norge. «Faktisk lå Norge blant de landene med lavest andel gifte yrkeskvinner til langt uti 1960-årene (...)».¹⁸⁵ Arbeiderklassen var den gruppen som hadde høyeste andelen yrkesaktive, gifte kvinner i Norge. Der var det 11 prosent som hadde lønnet arbeid i 1875, noe som ikke utgjør en stor prosentandel.¹⁸⁶ Som vi var inne på i forrige kapittel, kan det tenkes at det også her fantes arbeid som var «skjult» i statistikken. Men det er ikke noe vi skal gå videre inn på.

Også i Norge var det vanlig at kvinnene var hjemmeværende. Frem til 1939 var det fullt lovlig å avskjedige en kvinne dersom hun giftet seg, og forbudet mot gifte kvinner var i mange yrker høyst aktuelt.¹⁸⁷ Det at kvinnene i Seattle ikke tok seg arbeid etter inngått ekteskap, kan med andre ord ikke defineres som et særegent amerikansk fenomen. Det var utvilsomt en internasjonal trend som hørte samtida til. Det kan like godt argumenteres andre veien: at innvandrerkvinnene så etter sine medsøstre i byene i *Norge* – når de «ikke tok seg arbeid utenfor huset».

Det kan se ut til at Reiff Webster ikke anser husmorarbeid som arbeid, når hun viser til at de norske kvinnene hadde mye fritid som ble brukt på sosialisering og amerikanisering. Som vi har sett var de norske husmødrene i Seattle og omegn absolutt sosiale, og da

¹⁸⁴ Seattles overflod av menn på arbeidsmarkedet står skrevet om i bakgrunnskapittelet.

¹⁸⁵ Skaarer, Åse Camilla. «Gifte kvinners rett til arbeid» Lastet ned 2.mars 2021. URL:

<https://www.kvinnehistorie.no/artikkel/t-2680>

¹⁸⁶ *ibid*

¹⁸⁷ *ibid*

spesielt i losjer og andre organisasjoner, men ikke nødvendigvis fordi de hadde mye fritid. Tvert imot, så viste forrige kapittel at husmødrene hadde mye arbeid, både i og utenfor eget hjem. Og slik som Inga Karoline understreket, var det ikke tidsbegrenset. De kvinnene som sier de *ikke* hadde tid til losjene, forteller at det var på grunn av alt det arbeidet som inngikk i deres rolle som husmor.

Deltakelse i organisasjoner

At organisasjoner var til for *amerikaniseringens* del, slik Reiff Webster hevder, kan diskuteres. Som vi har sett i bakgrunnskapittelet, viser losjer som Daughters of Norway, at de har hatt en tredelt funksjon: de skulle være et middel til *beskyttelse* for sine medlemmer; støttende til de med begrensede midler. De skulle være med på å fremme det *sosiale*, samt *ivareta deres felles arv*.¹⁸⁸ Organisasjonenes holdepunkt, skrev de, var nettopp det at de samlet seg på grunn av herkomsten deres, *og kun eksisterte så lenge det fantes interesse for det norske*. Altså var de ikke der for å fremme seg selv i et nytt land, men først og fremst for å ivareta tradisjoner fra det gamle. Der kunne nordmenn samles som et kulturelt fellesskap. Selv om en av fordelene var at man kunne lære seg engelsk, var ikke dette selve premisset for å starte organisasjonene.

I 1953 ble Inga Frodesen intervjuet av Drammens Tidende om sitt arbeid i Seattle. Her kommer det tydelig frem hvordan organisasjoner og losjer var med på å knytte nordmenn sammen, på tvers av landegrenser. Frodesen beskriver hvordan det norske begynner å gå i «glemmeboken» noen steder i Amerika, men ikke i den vestlige delen – hvor en høyst levende norsk kultur fortsatt eksisterte.

«På Vestkysten har man ennå et noe bedre tak enn på steder flest i Amerika. Det blir undervist i norsk ved Universitetet i Seattle og til og med i en del middelskoler lærer barna å tale og skrive norsk. Og det bør vi legge merke til, sier mrs. Frodesen, det er de som holder sproget vedlike, som tar de største tak for Norges sak når det virkelig gjelder noe. (...) og dere her hjemme bør huske på at det er i denne organisasjonen (Nordmannsforbundet) vi har det siste virkelige bindeledd mellom nordmennene derborte og gamlelandet. Derfor betyr det så meget at denne organisasjon også i Norge har et solid grunnlag å stå på. (...) La oss gjøre alt som gjøres kan for at det bånd som knytter oss nordmenn sammen, hvor vi enn i verden befinner oss, blir så sterkt som mulig».¹⁸⁹

Frodesen nevner at barna lærer seg norsk, at det undervises i norsk på universitetet og hvordan organisasjonene er et bindeledd mellom det gamle og det nye landet. Det har ikke så mye med Amerika å gjøre, men med *Norge*. Det er det *norske* som knytter medlemmene i organisasjonene sammen. Organisasjonen var en *forbindelse* mellom nordmenn i Amerika, og nordmenn i Norge. Et eksempel er nettopp turene Frodesen tok til Norge, som ble nevnt i forrige kapittel, som hun fikk St.Olavsmedaljen for. I slike tilfeller har Daughters of Norway vært en måte å organisere turen på, gjennomføre den og bruke den som et middel til å arbeide *for* Norge.

Det var også hverdagslige ting som holdt kulturen vedlike. I intervjuene forteller kvinnene med stolthet om aktivitetene de har bedrevet innad organisasjonene; hvor hovedoppgavene deres har vært preget av deres norske ætt. Inga Karolina, for

¹⁸⁸ Willson, 1979

¹⁸⁹ Ukjent forfatter, 1953. «De norske i Seattle har satt verdifulle spor ved sitt virke». *Drammens Tidende*, 18.juni.

https://www.nb.no/items/e6df1a6552f32a2d233c19e622d13ae5?page=3&searchText=inga%20frodesen&fbclid=IwAR3YAM3OpuG5QSxIHqbXW8J3D9wfm4tftkbewyDJZdlzR_NfhF8ufhXrvhj0

eksempel, beskriver hvordan hun laget hundrevis av *lefser* om våren og hvordan de var fire – fem personer som preparerte «i hvert fall femti kilo *lutefisk*», for å samle inn penger til forskjellige formål. Anne Kristine Olsen Strom laget *norske drakter* til dansegruppene.

Marie Louise Torheim var president av Daughters of Norway fem ganger og president av Grand Lodge to ganger; og sier «I feel this group has preserved Norwegian heritage through the generations.»¹⁹⁰ For henne var målet deres nådd, når organisasjonene bevarte kulturen fra hjemlandet.

Det kvinnene forteller, bekrefter at losjenes hovedmål har blitt praktisert: de har fremmet det sosiale samtidig som de har ivaretatt det norske. Det betyr dog ikke at medlemskap i organisasjonene tilsvarte forkastelse av det Amerikanske levesettet, men heller har fungerte som et samlingspunkt hvor de hadde muligheten til å forvalte opphavet sitt. Umiddelbart kan det se ut som de har satt opp «vegger» rundt egen kultur og fellesskap, og dermed vært segregerende. Men, Amerika på dette tidspunktet var en smeltedigel av etnisiteter – nettopp på grunn av masseinnvandringene. Slike organisasjoner viser at de var trygge på seg selv, sin egen identitet og fellesskap, og at dørene var åpne for andre som måtte være interessert i å lære seg mer om dem. Det å være foreningsaktiv, som norsk i Amerika, betød med andre ord at de var aktive i det *offentlige* rom. På den måten kan foreningslivet ha vært en åpen dør til det amerikanske.

Tradisjoner

Når det kommer til norske tradisjoner, kunne man gjettest at 17.mai-feiring var kronen på verket for mange. Nasjonaldagen har vært feiret i Norge siden 1824, og er særlig kjent som barnas dag.¹⁹¹ 17.mai-komiteén i Ballard hevder de har det tredje største 17.mai-toget i verden, etter Oslo og Bergen.¹⁹² Det har eksistert siden 1889, og man kunne antatt at dette var et arrangement som tiltrakk seg nettopp norske innvandrere. Men, ved spørsmål om hvilke skikker, tradisjoner og høytider fra Norge som ble opprettholdt i hjemmene, blir det nesten ikke nevnt i intervjuene. Vi skal gjøre oss opp noen tanker om hvorfor nettopp denne feiringen ikke blir snakket om.

Det kan være kvinnene ikke nevner 17.mai i intervjuene, fordi det er en «selvfølge», eller fordi det rett og slett ikke ble praktisert. Det kan tenkes at siden dette ikke var en nasjonal høytid, men hverdag for amerikanere flest, så var det en feiring som var vanskelig å gjennomføre. Både fordi planleggingen og utførelsen var omfattende og krevende, men også fordi få av kvinnene bodde i segregerte områder. Guri Olsdatter Hytmo og Clara Magnusson er de eneste som sier de var med på den årlig 17.mai-feiringen i regi av losjene.¹⁹³ Dette bekrefter at losjene arrangerte feiring av den norske nasjonaldagen – noe som da gjør det bemerkelsesverdig at ikke flere av de aktive medlemmene forteller mer om dette.

En annen grunn til at det ikke blir nevnt, kan være at det ble for nasjonalistisk. Å være førstegenerasjons innvandrere i nytt land er vanskelig nok i seg selv, og man kan tenke seg at slike feiringer ble en indre konflikt for noen. Med det menes en konflikt mellom å være integrert i nytt samfunn, samtidig som man var etnisk norsk. Mina Borresen for

¹⁹⁰ Berglund, intervju.

¹⁹¹ Mardal, Magnus A.; Tvedt, Knut Are; Scott, Ida: «17. mai» i *Store norske leksikon* på snl.no. Lastet ned: 20. april 2021. URL: https://snl.no/17._mai

¹⁹² 17th of May Festival, Seattle (Ballard), Washington. Ukjent årstall. «History of the 17th of May in Norway and Seattle» Lastet ned 10. april 2021. URL: <https://www.17thofmay.org/history/>

¹⁹³ Intervju. Guri Olsdatter Hytmo. PLU, ukjent dato. <https://archives.plu.edu/index.php/audio-2>

eksempel, sier «it means nothing special to be Norwegian. I'm more American than Norwegian because I've lived here longer.».¹⁹⁴ Som hun sier, hadde hun vært lengre i Amerika og var derfor mest amerikaner. For henne var det ikke viktig å opprettholde norske tradisjoner, muligens fordi det følte illojalt mot landet som hadde tatt så godt imot henne, eller fordi hun ikke ønsket å bli sett på som innvandrere. Hun var heller ikke aktiv i noen organisasjoner, sier hun laget både amerikansk og norsk mat, og holdt seg unna de andre nordmennene – og er den eneste i intervjugruppen som har tatt en viss avstand til det norske. Siden ingen av de andre kvinnene har gjort det slik, kan vi anta at Minas distansering var noe utenom det vanlige. Det kan tolkes som at hun var villig til å legge fra seg sin norske arv, for å bli så amerikansk som mulig, helt fra starten av. Hun hadde nok ikke noen emosjonell tilknytning til Norge som var viktig for henne å ta vare på, og slik Reiff Webster ordla det, så var hennes amerikanske fremtid viktigere enn hennes norske fortid.

Norsk mat

Når det kommer til ivaretagelse av norske tradisjoner i egne hjem, var det oppskrifter på tradisjonsrik mat majoriteten av kvinnene var opptatt av å snakke om. Hva var det så med den norske maten som gjorde det så viktig å ta vare på?

Lefser, lutfisk, rømmegrøt, risengrynsgrøt, rullepølse, sylteflesk, blodpudding, fiskepudding, kjøttboller, fersk fisk, flatbrød, ribbe, fattigmann, berlinerkranser, krumkake og småkaker generelt, var mat kvinnene anså som «norsk». Rundt juletid skulle dette lages fra bunnen: oppskriftene var lært i Norge, gjerne av mor eller annen slekt. I Amerika ble disse oppskriftene videreført til barn og barnebarn. Henny Storwick sier selv at hun «so absolutely» var opptatt av å ivareta norske tradisjoner, og mente at de i større grad ble gjennomført på vestkysten av USA enn i Norge.¹⁹⁵ For i Norge var så mye mat ferdigpakket, mente hun: «they even buy surkål in bags now!».¹⁹⁶ Hun mente altså at det var nordmennene på vestkysten som var de virkelige opprettholderne av norske tradisjoner, mens man i Norge kjøpte halvfabrikat, og hadde forflyttet seg fra det «originale». For henne var det det å lage maten fra bunnen av, som var den rette måten å gjøre ting på, for det var slik hun hadde lært det. Både handlingen (og *lage* maten) og resultatet (selve *maten*), var for henne norske verdier man ikke lengre drev med i Norge engang, men som kvinner som henne fortsatte å holde i live.

Selv Mina laget småkaker, lutfisk og risengrynsgrøt til jul. Siden jul blir feiret innad i husholdet, var det nok lettere å gjennomføre norske skikker der, i motsetning til 17.mai som gjerne blir feiret ute blant folk. Oppskriftene de var kjent med fra barndommen, var nok også vanskeligere å gi slipp på, enn det var å lære seg nye. I tillegg er det mange minner knyttet til mat; lukter, og smaker som tar oss tilbake i tid. Selv om Mina selv sa at hun var mest amerikansk, laget hun også norsk mat. Det kan diskuteres om ikke det også var for nettopp minnenes del – en liten bit av en tid, et sted, eller en person som ikke var der mer.

Uansett om 17.mai har blitt feiret eller ikke, så hadde noen av tradisjonene fra Norge bestått – også etter at de hadde stiftet familie. Flere av kvinnene lærte egne barn og barnebarn hvordan de lagde tradisjonsrik mat; Anna Ekrem forteller at datteren Caroline

¹⁹⁴ Intervju. Mina Borresen (født Wilhelmina Marie Strom) PLU, 14. januar 1983.

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-178>

¹⁹⁵ Storwick, intervju.

¹⁹⁶ Ibid

kunne lage mer norsk mat enn hun selv kunne.¹⁹⁷ Anna Myklebust Tobiason bakte lefser med barnebarna sine. Siden de selv lærte bort oppskriftene til sine etterkommere, har de videreført den norske arven til neste generasjon – og i Tobiasons tilfelle, til generasjonen etter det igjen. Dette bekrefter at selv om kvinnene tilpasset seg det amerikanske livet, var den norske arven absolutt til stede, og verdt å ta vare på. På den måten var de amerikansk, men som norsk.

Retur til Norge

De aller fleste av de intervjuede har dratt tilbake til Norge, i alle fall én gang i løpet av livet. Henny Storwick for eksempel, hadde vært hele 8 ganger da intervjuet ble gjort. Anne Kristine Strom hadde vært 5. Martha Alvestad hadde vært 3 ganger. Hvorfor var det viktig for dem å returnere til Norge, dersom de var integrert i Amerika?

Kvinnene snakker mye om hjemplassene sine, hvem som er igjen der etter dem og hvordan Norge har forandret seg. Ida Pauline Apalseth, for eksempel, sier at reisen var fin, men trist. Hun hadde ikke vært i Norge på nesten 60 år, og det var kun grunnmuren igjen av huset hun hadde vokst opp i. Selv om man hører på stemmen hennes at det var et vemodig gjensyn, forteller hun om et nydelig vær med skinnende sol og bålkafe i fjæra.¹⁹⁸ For henne virket det til å ha gitt en slags ro, eller avslutning – nå hadde hun hvert fall vært der etter alle de årene.

Det er kun tre, av de 20, som ikke dro tilbake til Norge etter at de har utvandret – da på grunn av at de ikke har noen igjen der. Helga Dagny (Pederson) Watney var ei av de som ikke dro tilbake: hele nærfamilien hennes hadde flyttet til Amerika rundt 1915, og hun så ikke nytten av det. Hennes søster hadde dratt tilbake, og det var «alltid så mye gråting» på begge sidene – både når hun kom og når hun dro. Det ble for emosjonelt, mente hun, fordi det nye landet blir aldri helt ditt: «you adjust to it, you love it, but it will never be yours». ¹⁹⁹ Mina dro heller ikke tilbake, fordi «nobody was left there». ²⁰⁰

For de som dro tilbake virker det nærmest som en selvfølge; både for å se hjemstedet sitt og å besøke gjenværende familie og slekt. Noen dro kanskje én gang for å få en avslutning, men andre dro flere ganger fordi de hadde mer igjen der, flere å besøke, og derfor uferdige anliggende. Billetten fra Norge til Amerika var kostbar, og vi kan anta at billetten tilbake var like dyr, så det var ikke alle som hadde råd til å dra flere ganger. De fleste dro én gang, og slik vi var inne på med Ida Pauline, var det tilsynelatende befriende. I intervjuene gjør kvinnene seg opp noen tanker om hvordan livet hadde forandret seg i Norge, fra slik de kjente det, og det virker som om det er noe de har «gitt fra seg». Som et vitnesbyrd på at de har tatt rett valg, og at å flytte tilbake var uforenelig med deres nye liv i Amerika. Helga Dagny sa hun hadde barn der, derfor kunne hun aldri ha flyttet tilbake, selv om hennes far hadde tilbudt seg å betale for billettene til dem alle sammen.

Hjemreisen bekreftet båndene til de de hadde igjen hjemme, samtidig som det *også* bekreftet oppbruddet. Det å reise hjem på besøk, var ikke et tegn på at de *ikke* var integrert i det amerikanske. Det vitner heller om at de kanskje hadde en lengsel, eller et savn, etter det de forlot – og et ønske om å besøke stedene eller folkene mens de fortsatt var der. Apalseth så ikke hjemstedet sitt igjen før det nesten var borte, noe som

¹⁹⁸ Apalseth, intervju.

¹⁹⁹ Watney, intervju.

²⁰⁰ Borresen, intervju.

må ha vært en svært spesiell følelse. Til da hadde hun nok hatt et mentalt bilde av barndomshjemmet sitt, som hun visste kom til å bli erstattet av noe annet, når hun besøkte det igjen. En familiegård i full drift, ble erstattet av en grunnmur og forlatte bygg. Det kan også være en av grunnene til at det tok så lang tid før hun dro tilbake – hun visste det kom til å sette følelsene i sving.

Samtidig kan man si kvinnene var «amerikanske» når de kom til Norge. Når de snakker norsk i intervjuene, hører man at det er med en klar og tydelig amerikansk aksent, noe som ikke kan ha gått ubemerket hen når de var i Norge. De hadde status som *utvandrere* for de som ble igjen, og de kom på besøk fra «det store utland». Det er ikke sikkert at de fremstod som ikke-integrert for de andre, tvert imot, så kan de ha virket som amerikanere – *annerledes* enn de som forble. At de besøker dem, er en bekreftelse på at de ikke har glemt de som var igjen i Norge. Det forteller oss at de kanskje var litt amerikanske når de var hjemme i Norge, og norske når de var hjemme i Amerika – de var på den måten hjemme på to plasser, amerikaner *som* nordmann.

Oppsummering og konkluderende bemerkninger

Reiff Webster har brukt arbeid og livsstil til å bygge opp under sine påstander om at den norske husmoren i Amerika, var aldeles ulik sine medsøstre hjemme i Norge. Den amerikanske livsstilen skilte seg helt fra de nordiske, mente hun, og utfallet var at de ble mer innfødt enn immigrant. Gjennom de forskjellige temaene i kapittelet har denne integreringen blitt diskutert, både for og imot.

Jeg har kommet frem til at Reiff Webster har vært kjapp i antakelsene om at folketellingene, og sekundærlitteraturen, har gitt et korrekt bilde av kvinnenes liv. Når man går nærmere inn på individene, viser det seg at de absolutt har fulgt sine skandinaviske medsøstre, både i arbeid og livsstil. Hun har heller ikke tatt i betraktning arbeidsmengden det inngikk i å være husmor, og tilegner dem en tenkt fritid som blir brukt på *amerikanisering*, noe hun ikke har kilder til å støtte opp under. Jeg vil heller si at kvinnene ble integrerte, *samtidig* som de har pleid sine røtter, og seg selv som norske.

Dette kapittelet har vist til at organisasjonene, som de ofte brukte fritiden på, ikke *først og fremst* var der for å fremme medlemmenes nye liv i Amerika, men heller verne om den norske arven. Kvinnene hadde ivaretatt de aspektene ved norske tradisjoner som de selv anså som viktige, da spesielt matlagingen. At de aller fleste også har dratt tilbake på ett eller annet tidspunkt i livet, viser at selv om de var gift og bodde i Amerika, så var det viktig for dem å se hjemlandet sitt igjen. Det betyr at selv om de omfavnet det amerikanske, var de *også* norsk. Det amerikanske samfunnet de bodde i, satte rammeverkene for utførelsen av det norske. De var ikke i Norge lengre, men i Amerika kunne de pleie arven sin slik de selv ønsket.

Likevel gjaldt ikke dette alle, og Mina Borresen er et slikt eksempel, som vi har sett. For henne var det korrekt slikt Reiff Webster beskriver det, at amerikaniseringen skjedde etter inngått ekteskap. Men selv ikke Mina la det norske *helt* fra seg, og lagde mat slik hun hadde lært i Norge. Reiff Webster burde ha tatt høyde for at kvinnene kunne ha hatt en *flerkulturell* integrasjon, slik vi har sett at de hadde i oppgaven.

6. Konklusjon

I begynnelsen av oppgaven skrev jeg at problemstillingen var sammensatt og kompleks. En del av problemstillingen handlet om hvem de norske utvandrerkvinnene var, men den handlet også hvorfor de bosatte seg i Seattle og områdene rundt, hvilket arbeid de hadde og hva de gjorde etter de ble gift. Målet med oppgaven var å hente kvinnene «frem i lyset», da de i litteraturen har blitt overskygget av et ensidig fokus på mennenes historie.

For å kunne svare på dette, skrev jeg først kort om bakgrunnshistorien til temaer jeg selv mente var relevant for oppgaven. Dette var blant annet norsk utvandring, Seattle, Ballard, Daughters of Norway og kvinnenes rolle i datidens familiemodell. Jeg anså disse som viktige temaer for å forstå *hvorfor* området tiltrakk seg norske innvandrere. Losjenes funksjon ga et innblikk i hvordan innvandrerkvinnenes nye hverdag kunne utspille seg. Familiemodellen kvinnene levde etter, skulle til en viss grad gi en forklaring på hvorfor kvinnene arbeidet slik de gjorde.

Etter dette beskrev jeg hvem kvinnene som utvandret var. Jeg tok utgangspunkt i intervju fra Pacific Lutheran University, og boken *Voices of Ballard*. Sekundærlitteratur fra Ingrid Semmingsen og Janice Reiff Webster ble brukt for å vise generelle trekk ved arbeidende utvandrere. Formålet var å bli kjent med dem, hvorfor de utvandret, hvilke jobber de fikk seg og hvordan deres sosiale liv i nytt land var. Jeg viste hvordan Reiff Websters beskrivelse av de norske innvandrerkvinnene som nesten «bare» hushjelper, kan være feilaktig. Hun hevdet at nærmere 90 prosent av de skandinaviske kvinnene arbeidet i et hushold, noe som går imot annen forskning, og mine egne funn. Gjennom intervjuene som jeg har brukt, kommer det frem at flere av kvinnene byttet jobb *fra* hushold, etter hvert som de ble bedre kjent med sine nye omgivelser, og ble flinkere i språket. Prosjektet mitt viser at det *ikke* var få yrker for skandinaviske jenter. Hushjelpyrket har heller fremstått som en dominerende *inngangsbillett* til arbeidsmarkedet i nytt land. Jeg har også argumentert for hvordan de allerede etablerte norske innvandrerne som *fellesskap* ivaretok de nyankomne.

Kvinnenes rolle som husmor ble også diskutert i oppgaven. Her så vi hvordan husmortittelen i folketellingene hadde kamuflert deres virksomhet og deltakelse i arbeidslivet. På denne måten har folketellingene vært med å opprettholde en ideologisk holdning til arbeidet kvinnene har gjort. Husmorarbeidet har ikke blitt anerkjent som arbeid, og dermed har kvinnene fått et ufortjent stempel som ikke-produktive – spesielt i forhold til husholdets økonomi. Kvinnene selv har til dels vært med å opprettholde dette bildet, sammen med samfunnets konvensjoner. Likevel viste det seg at flere var lønnsarbeidere, og hadde dermed vært en bidragsyter til familieøkonomien. Dette understreker poenget mitt med at man ikke bare kan bruke statistikk, når man skriver om for eksempel, kvinners arbeid.

Videre skrev jeg om kvinnenes forhold til norske tradisjoner i nytt land. Integreringen fremstår som flerkulturell, da de ivaretok deler av den norske arven *samtidig* som de ble amerikanisert. Den ene delen gikk altså ikke nødvendigvis på bekostning av den andre, og kvinnene hadde et balansert og kombinert liv i det amerikanske bysamfunnet på den ene siden, med innslag av det norske på den andre. Kvinnenes, og familiens, forhold til det å være norsk er også faktorer som i svært liten grad eksisterer i litterære verk som omhandler nordmennenes utvandring. Da tenker jeg spesielt på det som foregikk i hjemmene. Det kan være fordi det ofte ikke er nedskrevet i kilder som blir brukt til forskning, som for eksempel statistikk og avisartikler. Det kan også være fordi det

handler om områder som har vært kvinnes domener, nettopp *hjemmet*. Familiens måte å ivareta norske tradisjoner på kommer til syne gjennom kvinnes arbeid, både i og utenfor huset. Minnene og intervjuene har derfor hentet frem noe som kanskje ellers ville ha gått tapt, fordi det har vært så lite søkelys på dette tidligere.

Mitt bidrag, og videre forskning

Gjennom oppgaven har jeg reist problemstillinger som handler om norske innvandrerkvinner i Amerika. Da er det spesielt spørsmål knyttet til kvinnes arbeidsliv, som viser seg å være alt for lite belyst. Bruken av folketellinger som en nøyaktig avbildning på kvinnes arbeid, har jeg argumentert for at er problematisk. Dette er nettopp fordi mye av arbeidet til kvinnene har vært ansett som lite relevant for økonomi, og dermed statistikk. Oppgaven min har snudd søkelyset fra ut-/innvandrer mennene, mot kvinnene, uten at jeg har hatt vært i nærheten av å uttømme forskningsfeltet. Tvert imot, vil jeg heller si at dette er et felt det bør forskes mye mer på. Dette er også en type undersøkelse som blir stadig mer aktuell, også i vår tid. Tiden vi lever i er preget av masseinnvandringspolitikk, politiske debatter og uenigheter om hvordan dette skal håndteres. Et tilbakeblikk på hvordan kvinner tidligere har opplevd ut- og innvandring, kan bidra til forståelse av hvordan flyttende mennesker har det i dag. Dermed blir temaer som dette på en måte aktuelle på nytt.

Det er forskjellige temaer jeg har bidratt til forskningen på kvinnelige utvandrere med. Jeg har vist til at selv om de arbeidet som hushjelp når de kom frem til Amerika, fantes det en endring i arbeidsmønsteret etter hvert som de ble bedre kjent med de nye omgivelsene sine, og språket. De hadde også sterk tilknytning til det norske innvandrer miljøet. Først og fremst hadde de bekjente som hjalp dem i startfasen av det nye livet deres der, og for det andre *søkte* de selv etter det norske. Spesielt gjennom foreninger og valg av ektemenn, kommer denne søken frem. Denne norskheten tok de godt vare på, *samtidig* som de var en del av det amerikanske bysamfunnet.

Antallet kvinner jeg har tatt med i oppgaven er et relativt lite utvalg, sett ut ifra det store bildet. På grunn av oppgavens størrelse, og de spesielle rammebetingelsene prosjektet har vært begrenset av, ville det ikke vært mulig å ta med flere. Dybdeanalyse av 20 intervju har i seg selv var svært tidkrevende. Denne oppgaven er med andre ord ikke nok til å kunne avgjøre om kvinnene samsvarer med livene til norske innvandrerkvinner i andre deler av Amerika. Likevel har den bidratt til å endre synet på kvinnes arbeid i Seattle, samt fått frem i lyset noen klare mangler ved det gamle bildet.

Det er flere spørsmål som har dukket opp under prosjektet, som jeg mener det kan forskes videre på, med utgangspunkt i min egen oppgave. Kvinnene jeg har skrevet om, har levd interessante liv. Flere aspekter om dem som individer kunne vært viktige bidrag til forskjellige typer forskning. Dette kunne for eksempel vært om det var forskjell mellom hvorfor unge kvinner utvandret, kontra menn. En sammenligning mellom opplevelsene til kvinnene i Seattleområdet, og en annen by som for eksempel New York, hadde også vært nyttig i kartleggingen av kvinnes utvandringshistorie. Man kunne også skrevet en sammenligning mellom kvinnene i min oppgave, og de kvinnene som kom til området enda tidligere. Eller om den delen av familien deres som ble igjen, mens de unge kvinnene utvandret med lovnader om å flytte tilbake.

Selve overfarten mellom Norge og Amerika var også noe samtlige av kvinnene husket veldig godt. De fortalte om alt fra personer de møtte på båten, til navnet på skipet og hvordan Ellis Island var – ting som virkelig satte sine spor. Andre ting som kan være av

interesse er forventningene de som norske foreldrene hadde. Jeg skrev kort om Marilyn Moen, og hvordan hun beskrev farens ønske om at også hun skulle gifte seg med noen av norsk ætt. Denne generasjonens opplevelser kunne dermed vært relevant for forskningen på norskamerikanske kvinner.

Man kunne også sett på bedriftene de norske kvinnene arbeidet i. Da tenker jeg på, for eksempel, skredderne og sykehusene som de nevner i intervjuene. Der kunne man kanskje ha funnet lønnsprotokoller, eller registre, over tidligere ansatte. Dette kunne man igjen sammenlignet med folketellinger, og kanskje på den måten funnet gifte kvinner i arbeid.

Områdene som her kan forskes videre på, er svært mange. Den eksisterende litteraturen på feltet er nokså utdatert og mangelfull, og trenger definitivt en oppdatering. Jeg har argumentert for at kvinnene er underrepresentert i litteraturen, i forhold til hva de faktisk gjorde, og at det åpner for flere typer undersøkelser på dette området. Ved å jobbe med dette prosjektet har jeg først og fremst lært hvor lite forskning det er på området som omhandler kvinnearbeid, og da spesielt rundt husmorens tid. Jeg har også innsett hvor dyrebare intervju er, for å få tilgang på kvinnes egne minner om arbeid, og et liv levd.

Kilder

Arkivkilder

Intervju, *PLU*. Datoene er tidspunkt for opptak:

Samtlige intervju er lastet ned i mars 2021.

Alvestad, Martha (f. Martha Kahrs). *PLU*, 28 mai 1981. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-55>

Amundsen, Ingrid (f. Ingrid Charlotte Ulriksen). *PLU*, 18.januar 1983. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-181>

Andersen, Inga (f. Inga Karoline Jensdatter Hole). *PLU*, 14. april 1981. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-46>

Apalseth, Ida (født Ida Pauline Pedersen). *PLU*, 26. juli 1982. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-148>

Berglund, Marie (født Marie Louise Torheim). *PLU*, ukjent dato. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-15>

Borresen, Mina (født Wilhelmina Marie Strom) *PLU*, 14. januar 1983. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-178>

Ekrem, Anna (født Anna Georgina Hansen). *PLU*, 8. februar 1982. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-part-1-4>

Haugen, Anna (født Anna Aunli). *PLU*, 4. April 1983. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-194>

Hytmo, Guri Olsdatter (f. Guri Olsdatter Hytmo). *PLU*, ukjent dato. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-2>

Langland, Karina (f. Anne Karina Abelsen). *PLU*, ukjent dato og årstall. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-14>

Magnussen, Clara (født Clara Sylte). *PLU*, 23. september 1981. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-77>

Moen, Lynn (Født Marilyn Rolie). National Nordic Museum (tidligere Nordic Heritage Museum), 3. november 2012. URL:

<https://nordicmuseum.pastperfectonline.com/archive/7086E141-D0E9-4C64-B315-685912144530>

Myklebust Tobiason, Anna (født Anna Myklebust). *PLU*, 19. november 1981. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-99>

Olsen, Hilda Marie (født Hilda Marie Olsen). *PLU*, ukjent dato. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-18>

Strom, Anna (Født Anne Kristine Olsen). *PLU*, 6. april 1982. URL:

<https://archives.plu.edu/index.php/audio-132>

Storwick, Henny (født Henny Pedersen). PLU, 5. april 1979. URL:
<https://archives.plu.edu/index.php/audio-17>

Sylliaasen, Bertha (født Bertha Sande). PLU, 4. april 1983. URL:
<https://archives.plu.edu/index.php/audio-195>

Underle, Magdalene (født Magdalene Førland). PLU, ukjent dato. URL:
<https://archives.plu.edu/index.php/audio-56>

Watney, Helga (født Helga Dagny Pederson). PLU, 3.mai 1979. URL:
<https://archives.plu.edu/index.php/audio-29>

Folketellinger

Family search, «United States Census, 1930, Washington- Pierce county- Tacoma» Lastet ned 2. februar 2021. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GRZZ-T4T?i=15&cc=1810731&personaUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AXC3B-FKY>

Family search, «United States Census, 1940, Washington- King County- Seattle Election Precinct, Seattle, Tract B-1» Lastet ned 2. februar 2021.
<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G9M1-9VGS?i=2&personaUrl=%2Fark%3A%2F61903%2F1%3A1%3AK93M-VN8>

Washington Secretary of state, Washington State Archives, *census records*. Lastet ned 8. Januar 2021, <https://www.digitalarchives.wa.gov/Search#6>

Avisartikler

N.N 1953. «De norske i Seattle har satt verdifulle spor ved sitt virke» *Drammens Tidende*, 18.juni. Lastet ned mars 2021. URL:
https://www.nb.no/items/e6df1a6552f32a2d233c19e622d13ae5?page=3&searchText=in ga%20frodesen&fbclid=IwAR3YAM3OpuG5QSxIHqbXW8J3D9wfm4tfkbewyDJZdIzR_NfhF8ufhXrvhj0

Historic Seattle Preservation & Development Authority. «History of Ballard», *Ballard News-Tribune*, 23. juni, 1976. Lastet ned april 2021. URL:
<http://bnt.stparchive.com/Archive/BNT/BNT06231976P11.php?tags=seventh%20largest|city>

Litteratur

17th of May Festival, Seattle (Ballard), Washington. Ukjent årstall. «History of the 17th of May in Norway and Seattle» Lastet ned 10. april 2021. URL:
<https://www.17thofmay.org/history/>

Adams Hegstad, Patsy. «Scandinavian Settlement in Seattle, «Queen city of the Puget Sound»». *Norwegian-American Studies*, volume 30. Minnesota: The Norwegian-American Historical Association, 1985

Ballard SeafoodFest. «Ballard SeafoodFest», 2020. Lastet ned 16. november 2020. URL:
<https://seafoodfest.org/>

City of Seattle, Strategic Planning Office. «Decennial Population, City of Seattle, 1900-2000», 2001. Lastet ned 2. Februar 2021. URL: <https://www.seattle.gov/Documents/Departments/OPCD/Demographics/DecennialCensus/1900to2000DecennialPopulationOverview.pdf>

Coleman, Ruby. Ukjent år. «Understanding the 1930 US Census» 2. april, 2021. <http://www.genealogytoday.com/columns/ruby/030111.html>

Crowley, Walt. 1999. «Seattle Neighborhoods: Ballard – Thumbnail History». *Historylink.org*. Lastet ned 20.11.2020. URL: <https://historylink.org/File/983>

Den Norske Demografiforeningen. «Hva er demografi?» Lastet ned 2. februar, 2021. <https://demografi.no/hva-er-demografi/>

Departementet for Sociale saker. «Utvandringsstatistikk (Statistique de l'emigration.)» Kristiania, 1921
Lastet ned 27.april 2021. URL: https://www.ssb.no/a/histstat/nos/nos_vii_025.pdf

Fantilla, Anne. «Brief History of Seattle». *Seattle Municipal Archives*. Lastet ned 27. april 2021. URL: <https://www.seattle.gov/cityarchives/seattle-facts/brief-history-of-seattle>

Hagemann, Gro. «Del III: De stummes leir? 1800- 1900». I *Med kjønnsperspektiv på norsk historie, fra vikingtid til 2000-årsskiftet*, redigert av Ida Blom og Sølvi Sogner. Oslo: Cappelen Akademiske forlag, 1999

Hagemann, Gro. «Kvinneemansipasjon». *Norgeshistorie.no*. Lastet ned 26. apr. 2021. URL: <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1502-kvinneemansipasjon.html>.

Helland, *Nordmenn i Seattle* (Høgskolen i Bergen/Universitetet i Bergen: 2013). Masteroppgave i historie. Lastet ned mars 2021. URL: <https://bora.uib.no/bora-xmllui/bitstream/handle/1956/7620/114736163.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Jan Eivind Myhre, «Utvandring fra Norge». *Norgeshistorie.no*. Lastet ned 26. apr. 2021. URL: <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1537-utvandring-fra-norge.html>.

Leander, Kristine. *Images of America: Norwegian Seattle*. Chicago: Arcadia Publishing, 2008

Leif Erikson International Foundation. «Velkommen til LEIF». Lastet ned 28. april 2021. URL: <https://www.leiferikson.org/index.htm>

Lovoll, Odd Sverre. *Det løfterike landet*. Oslo: Universitetsforlaget, 1983

Kaldal, Ingar. *Minner som prosesser – i sosial- og kulturhistorie*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk 2016

Kjeldstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999

Mardal, Magnus A.; Tvedt, Knut Are; Scott, Ida: «17. mai» i *Store norske leksikon* på snl.no. Lastet ned: 20. april 2021. URL: <https://snl.no/17.mai>

Melby, Kari. «Del IV: Husmorens epoke. 1900- 1950.» I *Med kjønnsperspektiv på norsk historie. Fra vikingtid til 2000-årsskiftet*, redigert av Ida Blom og Sølvi Sogner. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag, 1999

National Nordic Museum, «About us». Lastet ned februar 2021. URL: <https://www.nordicmuseum.org/about>

Nils Olav Østrem, 2015. «Suget frå Amerika». *Norgeshistorie.no*. Lastet ned 20. sept. 2019. URL: <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1546-suget-fra-amerika.html>.

Nordic Heritage Museum. *Voices of Ballard and beyond: Stories of Immigrants and Their Descendants on the Pacific Northwest*. Seattle: Nordic Heritage Museum, 2012.

Olson, James S. og Heather Olson Beal. *The ethnic dimension in American history*. Vest-Sussex: Wiley-Blackwell, 2010. 4.utgave.

Pacific Lutheran University. «About PLU». Lastet ned 29. april 2021. URL: <https://www.plu.edu/about/>

Pacific Lutheran University. «Oral History Collection, Norway». Lastet ned mars 2021. URL: <https://archives.plu.edu/index.php/scandinavian-immigrant-experience>

Pacific Lutheran University. *Scandinavian Immigrant Experience Collection*. Lastet ned 28. april 2021, URL: <https://archives.plu.edu/index.php/scandinavian-immigrant-experience>

Pettersen, Jon Christian. *Norskamerikanere i Seattle, 1889 til 1930* (Universitetet i Oslo, 2011). Masteroppgave i historie. Lastet ned mars 2021. URL: <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/23374/Pettersen-masteroppgave.pdf?sequence=2>

Reiff Webster, Janice. «Domestication and Americanization of Scandinavian women in Seattle, 1888-1900.». *Journal of Urban history*, Volume 4 issue: 3, sider 275-290. Washington: The Newberry Library, 1978. Lastet ned mars 2021. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/009614427800400303>

Roll-Hansen, Hege. «Kjønn, statistikk og politikk: husarbeidet og ervervsbefolkningen i norske folketellinger (1920-1940).» *Tidsskrift for kjønnsforskning*, årgang 34. 2010. Lastet ned 20. mars 2021 URL: https://www.idunn.no/file/pdf/45756154/tfk_2010_04_pdf.pdf

Sandmo, Erling. «Familien som produksjonsenhet». *Norgeshistorie.no*. Lastet ned 27. apr. 2021 URL: <https://www.norgeshistorie.no/kirkestat/1104-familien-som-produksjonsenhet.html>.

Schackt, Jon. «kjernefamilie». I *Store norske leksikon* på snl.no. Lastet ned 26. april 2021. URL: <https://snl.no/kjernefamilie>

Segal, Troy. «Federal Housing Administration (FHA) Loan» *Investopedia.com*. Lastet ned 19. januar 2021. URL: <https://www.investopedia.com/terms/f/fhaloan.asp>

Semningsen, Ingrid. *Veien mot vest del II: utvandringen fra Norge til Amerika 1865 - 1915*. Oslo: Aschehoug, 1950.

Semningsen, Ingrid. «Kvinner i norsk utvandringshistorie». I *Migranten*. Hamar, Norsk Utvandrer museum 1988.

Skaarer, Åse Camilla. «Gifte kvinners rett til arbeid» Lastet ned 2.mars 2021. URL: <https://www.kvinnehistorie.no/artikkel/t-2680>

Sogner, Sølvi. *Far sjøl i stua og familien hans*. Oslo: Universitetsforlaget, 1990.

Statistisk sentralbyrå, «Historisk statistikk 1994- Befolkning». Lastet ned 28. april 2021. URL: <https://www.ssb.no/a/histstat/tabeller/kap03.html>

Statistisk sentralbyrå. «Meddelelser angaaende Kristiania by». Ukjent årstall. Lastet ned 2.februar 2021. URL: <https://www.ssb.no/a/histstat/artikler/art - 2000 - 12 - 12 - 01.html>

Willson, Julie. «The Daughters of Norway and their role in the immigrant experience. » *Scandinavian Women in the Northwest. May 25, 1979*. Lastet ned 20. november 2020. URL: https://archives.plu.edu/uploads/r/scandinavian-immigrant-experience/e/3/f/e3fb314dc73223f2959eec74f8c7b042bf2773fd9882c01edbcc07f3567bc757/Daughters_of_Norway_Grand_Lodge_Historical_Information.pdf

Youtube, ukjent årstall. «Ballard Driving Academy- Almost alive». Lastet ned 27.04.2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KBqIvH0tu6Y>

Verktøy:

DnBs valutakalkulator <https://www.dnb.no/bedrift/markets/valuta-renter/kalkulator/valutakalkulator.html>

Inflasjonskalkulator for amerikansk dollar <https://www.officialdata.org/us/inflation>

